

2017

DORPER

NUUS | NEWS

Tuiste van Landbou | Home of Agriculture

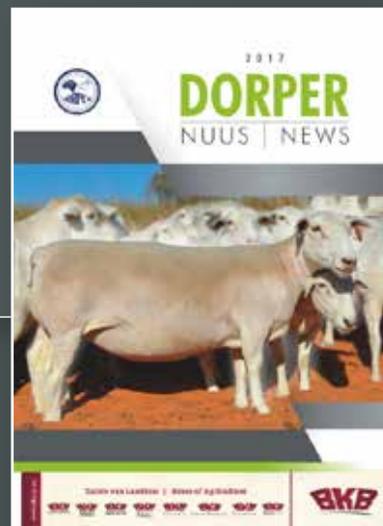
INHOUD

CONTENT

2	2017 VOORWOORD
3	RAAD / COUNCIL 2015/2016
4	KLUB VAN DIE JAAR 2016
6	NUUS VANUIT DIE KANTOOR
8	2016 NAMPO
12	THE STORY OF ARTHUR DENNIS PARRIS
18	DORPERS ARE WELL SETTLED IN INNER MONGOLIA!
20	DORPERSSTOET VAN MR JAN KRITZINGER MET YS BOERDERY!
25	KRUIPVOEDING ONONDERHANDELBAAR VIR HOOGS WINSGEWENDE SKAAPBOERDERY
34	DIE INVLOED VAN VOER OP RAMME
41	VOORBEREIDING VAN TEELRAMME VIR 'N SUKSESVOLLE PAARSEISOEN
48	DIE DORPER INSPEKTEUR
52	DOMSIEKTE BY OOIE KAN STRATEGIES VERMINDER WORD
56	GRASSE
59	DORINGLOSE TURKSVYE
63	DIE VOORDELE VAN 'N VASTE PAARSEISOEN
68	SALE WILLOWMORE
72	VEILING ELKANA
73	NATIONALE VEILING BEAUFORT WES
74	VISIT TO THE USA BY TWO OF OUR "SENIOR" INSPECTORS
77	SAMIC LAMKARKASKOMPETISIE ENKELWENNERS 2015 / 2016
80	THE DORPER BREED POEM BY RONNIE CAHI

ADVERTEERDERS / ADVERTISERS

ATKA Buiteblad/Cover	10 MICKEY PHILLIPS
5 BKB	NOOITGEDACHT Buiteblad/Cover
76 FEEDMASTER / VEEKOS	50 NUWERUST
33 GWK	16 PEET CILLIERS
79 HARDUS KORB	67 PIET PORGIETER JC STOET
69 IZAK NEL	40 RAMSEM
61 KASTEEL	37 SWAVET
7 KLIPKOPPIES	TONI CAHI Buiteblad/Cover
62 KLK	23 TOP "B"
24 KOWIE DE WITT	32 VLEISSENTRAAL
38 LEROY PHILLIPS	70 WESTFRONT
46 MARTIN COMPION	

Dorper Nuus/News 2017

Die mening wat in die inhoud van hierdie joernaal uitgespreek word, is nie noodwendig die siens-wyse van die Raad van dié Skaaptelersgenootskap nie. Die Genootskap aanvaar nie verantwoordelikheid vir enige aansprake wat in die advertensies gemaak word nie.

The opinions expressed in this journal are not necessarily the views of the Council of this Sheep Breeders' Society. This Society accepts no responsibility for claims made in advertisements.

Uitgegee deur • Published by:

Dorperskaaptelersgenootskap van SA
Dorper Sheep Breeders' Society of SA
Posbus / PO Box 26 • Middelburg
Oos-Kaap / Eastern Cape 5900
South Africa

Tel: +27 (0)49 842 2241

Faks / Fax: +27 (0)49 842 3589

E-pos / E-mail:

dorperinfo@adsactive.com

Webwerf / Website:

www.dorpersa.co.za

Editor:

Breed Director, Attie Westraad

PRODUKSIE VAN PUBLIKASIE

FIREFLY

Tel: 051 821 1783

E-pos: palberts@telkomsa.net

Ontwerp deur:

Ronelle van der Klashorst

2017 VOORWOORD

DRIES WIESE

Baie dankie weereens vir die voorreg om 'n voorwoord te skryf vir die 2017 jaarblad.

2016 – 2017 sal in die landbou bekend staan as een van die droogste jare in die geskiedenis. Verskeie dorpe was en is steeds sonder water. Innoverende planne word gemaak om hierdie dorpe van water te voorsien.

As gevolg van die droogte het voerpryse die hoogte in geskiet en het dit in baie gevalle onbetalend geword om kuddes te voer. Die nasionale Bees- en skaapkudde is met baie vroulike diere verminder om slegs kern kuddes aan die lewe te hou. Vroeg in 2017 het die noordelike dele en dele van die weste egter goeie reën gehad met gepaardgaande goeie weiding. Ek glo en vertrou dat ons Hemelse Vader op Sy tyd sal voorsien met opvolg reën in dié dele waar dit steeds baie droog is.

2016 – 2017 sal ook in die geskiedenis van Suid-Afrika bekend staan as 'n jaar van radikale uitsprake rakende grond. Ek wil 'n beroep doen op elke produsent om in hierdie tyd positief te bly en om hom te omring met positiewe mense.

Op die Dorperfront gaan dit goed met ons ras. Verskeie buitelandse navrae word hanteer, met veral 'n Russiese navraag wat ons baie opgewonde het.

Ek wil my gelukwense aan Attie en sy span gee vir weereens 'n pragstuk wat ons een van die dae onder oë sal hê.

Baie sterkte aan elke Dorperboer en liefhebber van ons ras.

Dankie aan al ons adverteerders en rubriekskrywers.

Mag die jaar wat voorlê gevul wees met Sy Liefde en Genade.

Dorper en Witdorper groete

2015/2016
RAAD / COUNCIL

FOTO GENEEM TYDENS DIE 66STE AJV

Voor vlnr: Mnrre Attie Westraad (Rasdirekteur), Rikus vd Merwe (vise-President), Dries Wiese (President), Izak Nel, Ben vd Westhuyzen

Agter vlnr: Mnrre. Pilla Buys, Andre Nieuwenhuis, Garry Simon, Prof. Pieter Stadler, Mnr Kowie de Witt

KLUB VAN DIE JAAR 2016 EN ERE SERTIFIKAAT

Tydens die 66ste AJV was Dorperland Dorperklub aangewys as klub van die jaar.

Op die foto vlnr is: Mnr Willemse Visser (voorsitter Dorperland) Mev Sussie Visser (sekretaresse Dorperland) Mnr Dries Wiese (President) Mev Lee Visagie, Mnr Rikus vd Merwe (vice-President) Mnr Francis Visagie (megaboer).

Mnr Francis Visagie het 'n ere sertifikaat ontvang vir sy bydrae as Megaboer vir die bevordering van die Dorperras.

SERVICE EXCELLENCE

At BKB we are the Department of Excellence. We bring that to the way we sell, we know and that the best will produce for those who want it. We bring that to the way we sell, we know and that the best will produce for those who want it. We bring that to the way we sell, we know and that the best will produce for those who want it. We bring that to the way we sell, we know and that the best will produce for those who want it.

100-1000 100-1000-00 | 100-1000-00 | 100-1000-00 | 100-1000-00 | 100-1000-00

www.bkb.com

BKB

100-1000-00

NUUS VANUIT DIE KANTOOR

Juanita Steenberg was 8 jaar werksaam by die genootskap en het onlangs na Swellendam verhuis.

Rochelle Stander is die nuwe stem wat jy sal hoor as jy na die Genootskap se kantoor bel. Sy is ook die persoon wat meeste van die lede se navrae en ander administrasie hanteer. Rochelle het November 2016 by die genootskap begin werk. Ek het Rochelle gevra om iets oor haarself te skryf vir die onthalwe van diegene wat haar nog nie ontmoet het nie.

“Ek is die 3de Maart 1970 in die Plaaslike hospitaal gebore en het Matriek geskryf in 1988, het op my nerwe deurgeskuur, want ek het meeste van die tyd perd gery op skoue...

Na Matriek het ek plek gekry by Grootfontein LBK en daardie jare was dit nog 'n 2 jaar kursus en my Seniors was die eerste klomp meisies wat toegelaat was om in die koshuis te bly. (Garry Simon was my Senior!!!)

Ek onthou laerskooldae as daar aanleg toetse was het ek altyd gesê ek wil twee goed doen as ek groot is, perde afrig en boervrou wees.. Wel my perdewens is vervul, ek wag nog om boervrou te wees.

Na my Kursus het ek in Swellendam by Standard Bank gewerk vir 4 jaar en het terug gekom Middelburg toe, hier het ek vir n plaaslike maatskappy gewerk wat perde toerusting vervaardig as verteenwoordiger. Ek het in die tyd wat ek “ge-rep” het in elke dorpie in die land iemand geken wat by die koöperasies gewerk het. – behalwe Natal.

Ek het ook vir 6 ½ jaar in die gastehuis bedryf gewerk en dit vreeslik geniet, maar dis baie lang ure...

Ek het ook my passie vir die perde uitgeleef en het opgetrek Pretoria toe om perde te werk. Ek het so 8 jaar daar bo gebly en het gegradeerde perdespring en ook “werstern” gedoen waarvoor ek nou nog 'n passie het. Na my Ouma oorlede is het ek terug getrek om my ma te kom ondersteun. My dogter is die jaar in Matriek en sy is die 3de geslag om in my Oupa hulle se dorps huis groot te word.

Ek het nie baie tyd vir stokperdjies nie, my liefde vir die perde en ander diere neem bitter baie tyd in beslag. Ek is ook die “local” DBV, alle weggooi diere land by my. Ek werk nog steeds perde en het 'n passie om 'n heel wilde perd mak te maak en ook om met probleem perde te werk. My liefde vir perde het ek van my Oupa gekry. Ek bied ook rylessies vir kinders aan na werk en naweke.... En dan sal ek so bietjie in die tuin rondkrap en geniet 'n braai en kuier saam goeie vriende.

En tans is ek die stem oor die telefoon by die kantoor..... en geniet my werk vreeslik baie.”

Klipkoppies Dorperstoet

sedert
1953

Albert van Niekerk & Familie

Stoetteler sedert 1965
Prestasietoetsing sedert 1978

Ons teel i
Prestasietoetsste,
geharde en ulters
vrugbare Dorpers

Amptelik
goedgekeurde
kwarantyn- en embrio
sentrum

- Geen ramme met dubbelbesperling word in die Boerdery gebruik nie, aangesien dit negatiewe reproduksie eienskappe oordra.
- Die normale geboorteproses word hierdeur verstuur. (Dorpernuus 2014 bl 112 JJ Olivier)
- 48% van ooie het tweeling lamms
- Verskeie drielinge en vierlinge

Vrugbare Dorpers is die resultaat van prestasietoetsing met die gebruik van BLUP waardes oor jare.

www.klipkoppiesdorperstoet.co.za

VEILINGDATUM 20 SEPT 2017

ALBERT VAN NIEKERK
RUDO VAN NIEKERK
WILLEM KÖTZE
GAMIE CARR

083 678 6818
083 410 1490
073 241 8807
076 871 4022

ISO 9001

POSBUS 1831, UPINGTON, 8800
NORO-KAAP, SUD-AFRIKA
E-POS: CARR@LANTIC.NET

2016 NAMPO

ATTIE WESTRAAD

Dit was 2016 weer Noord Kaap Dorper Klub se beurt om saam met my ons Nampo stalletjie hanteer en soos in die verlede was dit 'n groot plesier om saam met hulle te werk.

JAPIE EN HANELIE, HARDUS EN JOLENE KORB EN COLENE

BESOEKERS

ELIZE DANIEL

KOPPIE KOFFIE

MAAK HAAR GESIG SMOON
COLENE

Nampo was weliswaar nie so besig soos vorige jare nie, maar daar was nogtans baie belangstelling. Dit was veral lekker dat ons die jaar van die Kampioene van die 2016 Wêreld Kampioenskap by Nampo kon hê.

Hardus & Jolene Korb, Japie & Hanelie Oberholtzer en Colene Grevelink het Maandag vroeg opgedaag om te help om die Dorper stalletjie te help skoon maak en gereed te kry vir die week. Gewoonlik het ons groot pret tydens die opslaan van die stalletjie en die jaar was geen uitsondering nie. Dit was nogal lekker om 3 dames die heeltyd by Nampo te hê want hulle het gesorg dat alles altyd skoon, weggepak of op hul plek is en natuurlik het ons mans geluister as hulle praat. My vrou sê mos altyd "happy wife, happy life!".

Later die week was Japie en Hanelie afgelos deur John & Elize Daniel. Nampo gee mens nie net die geleentheid om die Dorperas te bevorder en nuwe mense te ontmoet of ou kennisse weer te sien nie, maar vir my gee dit ook die geleentheid om die lede van die klub beter te leer ken. Die Noord Kaap Dorper klub se mense is lekker mense en hul passie vir Dorpers is aansteeklik en die besoekers aan ons stalletjie het omtrent aan hul lippe gehang. Elize het een dag vir my gesê hoe baie John kan praat, maar ek wil opkom vir John, as mens lekker kan praat kan jy maar gerus baie ook praat!

Baie dankie aan John & Elize Daniel, Japie & Hanelie Oberholtzer, Hardus & Jolene Korb asook Colene Grevelink vir jul hulp wat Nampo 2016 'n groot sukses gemaak het.

www.mickeyp Dorper

World Senior & Grand Champion Ram

Mickey Phillips Dorpers • Mickey Phillips 082 4982884 • Ashley Phi

phillipsdorpers.co.za

World Junior & Grand Champion Ewe

033 560 4762 • mickeyphillipsdorpers@gmail.com • PO Box 95 Tarkastad 5370

THE STORY OF ARTHUR DENNIS PARRIS

ATTIE WESTRAAD

The First time I met Mr Arthur Parris was when he wrote me an email in June 2013. Arthur is from Curacao Dutch Antilles (see map on the left) Curacao is on a small island in the Caribbean sea north of Venezuela. Mr Parris's story is an inspiring story and I decided to share it with you.

This is the first email I received from Mr Arthur Parris via Mr. Dolf Lategan:

Dear Sir,

My name is Arthur Parris my family have a farm in Curacao Dutch Antilles.

We have about 7000 hectares and we have bred goats and sheep for generations. We have now some Dorpers en Boer goats and they are doing fine, but we are hunger to know more .

I saw your book Dorpers into the new century which we want to purchase . If you can sell it to us, we would love that very much, just tell us where we should send or deposit the money. We would be happy to purchase 2 of your books and if you have anything more that you recommend we will be happy to buy it.

Our most sincere thanks

Cordialmente,

ARTHUR DENNIS PARRIS

Director de Ventas

This was my response to Arthur's email.

Dear Arthur,

The email you have sent to Mr Dolf Lategan was forwarded to me.

I see that you are from Curacao Dutch Antilles. It is wonderful to hear that our Dorper Breed has also found its way to that part of the World. Dorpers are really an extraordinary sheep breed that will adapt almost anywhere and I am happy to hear that your Dorpers are doing well. The manual that you are referring to "Dorpers into the new Century" is available from us (the Dorper Sheep Breeders Society of South Africa). The cost of the above manual is R170 each which is about 29 Netherlands Antilles Guilder per manual. I am not sure what the shipping cost will be, but if you let me know what your address is, I can find out and let you know what the shipping cost (airmail) per manual will be. I presume that the closest city will be Willemstad? I also need to mention that we are planning to publish an E-Book with the "Dorper Breed Standard" in the near future. I am not sure what the cost of the e-book will be, but it will be much easier for people in other countries to buy an e-book online, rather than to buy the hard copy manual from us.

I am looking forward to your response.

Please don't hesitate to contact me anytime you need more information about Dorpers or any other queries with regard to Dorpers.

Regards, Attie Westraad

Arthur responded the next day and told me that they have approximately 130 Dorpers and he attached a photo of two a 2 month old White Dorper lamb and a 4 month old Dorper lamb (see photo below). Their Dorpers weight about 40kg at 4 months. Arthur also told me in his email "by the way at home they call me attie" It brought a big smile on my face knowing there is another Attie on a small Island in Dutch Antilles that also likes Dorpers! I was very surprised when Arthur ended one of his emails with "en nogmaals hartelijk bedankt" . So here is a gentleman who stays on a small island 11,000km away, with the same name as me, he also likes Dorpers and he speaks Dutch too!

We kept in touch and Arthur enquired about exports and courses etc. Then about a year ago I received the email below from Arthur:

Dear Mr Attie I would like to share some of my findings with you about our Dorpers.

We are in a terrible drought and have problems with poachers who steal our animals just for the meat. We have suffer terrible loses of our prime breeding material.

But let me share something; we have more than 5000 hectare of land and I was following a particular group of Dorpers. They have an eating habit like goats, eating from branches of the Acacia with thorns and browse more other local plants. I will send you a list.

With this drought they haven't lost an ounce while other breeds like the Black Belly you can count their ribs. And there is another thing even thou water levels are low there is enough water to drink,

but the Dorpers and the Boer goats tend to drink the salty water of the sea at our beaches without any harm come to them. They don't drink a lot, but they take a few sips and keep on grazing. I will send you some picture of our sheep and judge and tell me that you think

Cordialmente,

ARTHUR DENNIS PARRIS

Director de Venta

And this was my response. I think there is a lot to learn from Arthur's story.....

Dear Arthur,

Please except my apology for the delayed reply. I was out of office for the past 2 weeks.

First of all I just want to say I hope that you will receive good rains soon and that the drought would be over shortly. Although I felt sorry for you while reading your email, I also felt good, because the Dorper breed and specifically your Dorpers made me very proud.

We always say that the Dorper is a hardy breed with a strong will to survive and I think you can now testify to that. Research was done many years ago that found that Dorpers are not selected grazers like most other small stock breeds. I also think you can testify to that too, seeing that Dorpers don't natural eat branches (unlike Boer goats). The fact that they will eat branches and even drink salty water from the sea is a testament of their will to survive, their hardiness and also their adaptability.

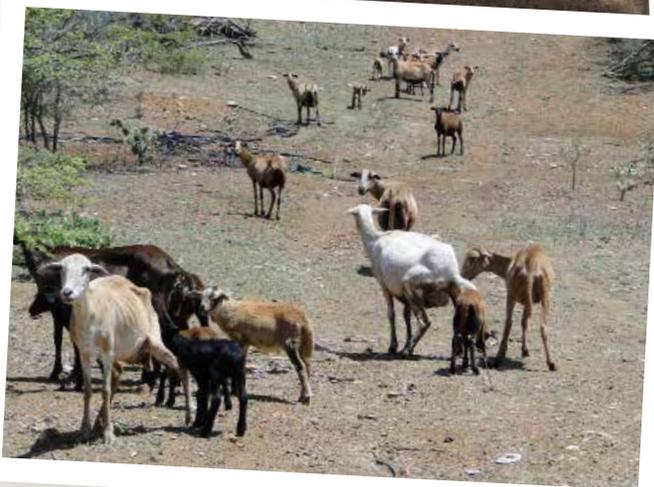
Arthur I also saw your Dorper lambs and although it is a terrible drought, the lambs still looks very good in the pictures that you have send me. The ewes also look as if they have not lost any condition, although some are raising lambs. This shows that Dorpers are able to raise lambs in difficult circumstances and the lambs will still have an acceptable carcass.

Thank you for sharing your story with me, I would like to share it with other people if I may, as a testament of the Dorper's qualities which includes: adaptability, hardiness, good mothering qualities, raising a lamb in difficult circumstances and their will to live.

I am looking forward to hear from you again and hopefully next time when we talk again you would have received lots of rain.

Regards, Attie Westraad

Here are pictures of Arthur's Dorpers during the drought.

And pictures of the condition of the local sheep breed during the drought.

After I told Arthur I wanted to publish his story he responded in March 2017 as follows:

Dear Attie,

I am glad to hear from you because we want to be closer to learn more about breeding the DORPER which has given us much joy in breeding it.

Mr Mitchum Finies started breeding Dorper since 1984 and was the only one on the island. I have joined him in 1999 after I have seen some remarkable signs about this breed and started to study the Dorper breed.

Right now we had a lot of rain, it started late in season. Our rain season starts in September and last till February. This year it started in November and is sill is going on, but in lesser strength. After a drought of nearly 5 years, much is lost, except the Dorper. It withheld its vigour, weight and grown with flying colours. We lost a lot of Dorpers due to poachers and wild dogs.

We are now breeding to start to export some Dorpers to Cartagena Colombia who have seen our Dorpers and have the same poor terrain condition as ours but they have more ground water.

And the Colombians want our bloodline which is proven to withstand the hardest droughts and without body loss. We have

included some new pictures and we want more information about the South African Dorper to breed with your guidelines.

Attie Parris and Mitchum Finies.

Mrs Arthur Parris (on the right) and Mitchum Finies (on the left). Mr Mitchum Finies is the principal owner and breeder and Arthur (Attie) Parris is the Breeder advisor and ranch PR.

Arthur and Mitchum thank you for sharing your story with us. I think you have beautiful and functional Dorpers. Good luck with your future ventures and I hope that your Dorpers will bring you much joy and lots of money too.

Please stay in touch.

Attie Westraad

The Dorpers in Dutch Antilles after the drought

Peet Cilliers

Breeder of Champions 2014

Reserve Senior Champion Ewe 2014

Senior Champion Ewe 2014 World Champion

**PRODUCTION SALE, 7 SEPTEMBER 2017
AT UPINGTON SHOWGROUNDS**

Breeder of Champions 2016

Reserve Jet & Reserve Grand Champion Ewe 2016

Reserve Jet & Reserve Grand Champion Ram 2016

2 North Ovation Rams 2016

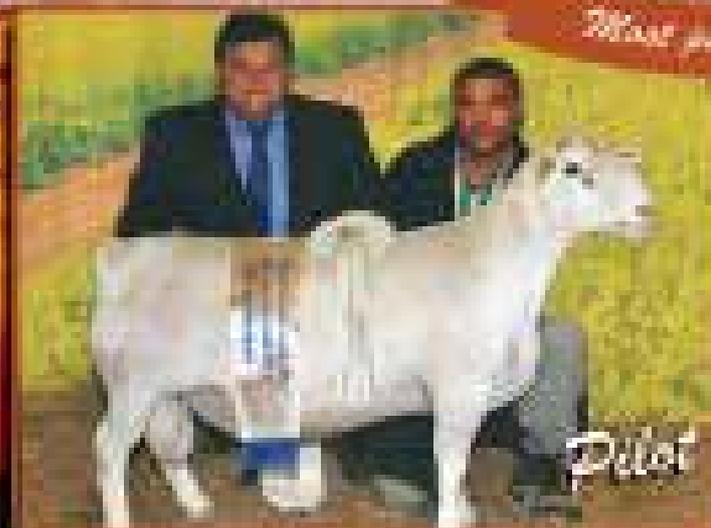
Member of Dorper 21
Embryos & semen always available

Breeder of SA & World Champions
1996, 2000, 2002, 2004,
2008, 2014, 2016

Vergesig Witdorperstoet

Unique sheep on the winning road in the 21st century

Wool awards 2014

Pilot

Reserve Senior Champion Ram 2014

Agad

Senior Champion Ram 2014 - World Championship

VISITORS ALWAYS WELCOME

Wool awards 2016

Senior Champion Ewe 2016

Sen. Champion & Reserve Sen. Champion Ewe 2016

Diamond - Best breeding ram in the world

Tel/Fax: 054 338 0160
Cel: 083 310 8254

E-mail: peet@peetkillers.co.za
Website: www.peetkillers.co.za

DORPERS ARE WELL SETTLED IN INNER MONGOLIA!

BY RAYMOND READ

The SINO Grasslands Sheep Company , a huge cooperative of local sheep breeders under the leadership of Mr Li Jun Long invited me to visit their operation in Wulanhua town , Inner Mongolia, China.

Mr Li and a delegation of technicians visited South Africa in May last year to attend a Junior Dorper course which I presented to them with the kind assistance of Deon and Antoinette Cilliers of Rustenburg, who offered their sheep and facilities for us to work on. With the help of a good and very patient interpreter, Chuck Chao , we were able to offer the first ever Dorper course in Chinese Mandarin. Our students passed with flying colours and all aspire to return to SA for their senior course this year.

High up in Northern China ,on the rolling plains of the Inner Mongolian grasslands, the Dorper sheep has arrived and it is quite obvious that it is here to stay. These fertile grasslands are part of the great Eurasian steppe, thousands of square km's , and have sustained the nomadic pastoralists and their flocks for centuries. This is where the mighty conqueror , Genghis Khan, and his armies operated more than a 1000 years ago. Little has changed here as the nomadic stockmen still tend their flocks like they did in his day. Many still live in the colourful circular tents which are the traditional home of the Mongolian shepherds. Mutton and lamb is the meat of choice among this population, it is part of their heritage. The difference in this modern world is that their product has developed a high value, it has become sought after by affluent consumers. Restaurants serve lamb in a number of very interesting ways and variations. The rich grassland of the area imparts a very clean and mild flavour to the meat which is highly sort after and known across China for its good quality.

Local breeds include the Mongolian and the Hu breeds of sheep which are quite hardy and adaptable. They lack the carcass and structural qualities of the Dorper. The Dorper has already been introduced in a cross-breeding programme to enhance the meat and growth qualities of the local sheep with great success. The Mongolian sheep looks very similar to our own indigenous Blinkhaar Afrikaner sheep. It crosses well with the Dorper, the progeny grow well and the conformation is good. We visited some farmers who had some 50% and 75% Dorper x Mongolian crosses which they are in the process of upgrading. The sheep are large framed with good spring of rib , good body length and certainly an improvement on the original breeds. The Dorper has shown tremendous prepotency in these crossbreeds, the pure Dorper characteristics like the black head, the loose covering , the carcass qualities , are very evident.

Our tour included a visit to The SINO company's embryo flushing centre which has modern state of the art clinic facilities and embryo flushing equipment . A team of dedicated and highly trained vets and technicians are

busily kept flushing embryos from the pure Dorper ewes on a daily basis. The flushed embryos are then immediately transferred into recipient ewes which are the property of members of the cooperative. Thousands of Dorper ewes and Dorper crosses are kept under roof and feedlot conditions for this purpose. In this way they make it possible for local sheep farmers to benefit from the Dorper genetics which are introduced into their flocks in the form of embryos transplanted into their ewes. All the pure Dorper ewes are flushed using only the best semen they can get from Australia. It is an ongoing process with the SINO board hoping to get an import protocol in place between South Africa and China in the near future. They dream of bringing in the really high quality Dorper genetics that South Africa's Dorper breeders have to offer.

Our tour culminated with an invitation as honoured guests to a traditional Mongolian wedding. One of the students who had been in South Africa last year, Mr Bili Ger, was getting married and he wanted us to share his special day. A very colourful affair with lots of great traditional music(Go on Youtube and check out Mongolian throat singing!!), and amazing food and LOTS of white spirit(like mampoer). Esme and I were the centre of attraction and everyone just wanted to take our picture and drink a toast to us , they had probably never seen people looking quite as strange as us before. We almost had to be carried out on stretchers.

Heartfelt thanks to our gracious hosts, Mr Li and his team from SINO sheep company, who left no stone unturned to make our visit to China an unforgettable experience. Last but not least , we would have been lost without Butter , our very patient and diligent guide and interpreter for the whole two weeks, and who took us on a most enjoyable sightseeing and shopping trip in the city of Beijing.

Sie! Sie!

* Sie Sie – Thank you in Mandarin

DORPERSSTOET VAN MR JAN KRITZINGER MET YS BOERDERY!

ATTIE WESTRAAD

Oudtshoorn Courant

2 Julie 2016

LANGKLOOF NUUS - Drie- of vierling dorperlammers is buitengewoon. Maar dit is wat Jan Kritzinger van die Met Ys Ja Dorperstoet naby Noll vanjaar ondervind het. "Die oog van die boer maak die lammers vet," sê Kritzinger tevrede, want nadat hy einde 2015 permanent op die plaas kom bly het, het sy Dorperstoet aansienlik verbeter. Hy het toe sy besigheid JK Staal- en Sweiswerke op Voorbaai aan sy seun oorgegee.

Waarom skryf hy sy sukses toe?
"Ek het 'n klein stukkie grond wat in klein kampies met aangeplante weiding opgedeel is waar my 100 Dorperooie loop. Hier is leibeurtwater en as dit reën ook water uit die rivier."
Sy sukses skryf hy toe aan sy twee stoet-ramme, maar veral aan die ram Klein-Stroh. Klein-Stroh se pa Stroh was een van die eerste lammers wat Kritzinger van sy eerste stoetram gekry het toe hy sowat nege jaar gelede met die stoet begin het. 'n Vriend het Klein-Stroh by horn gekoop en sowat ses maande gelede weer vir hom teruggegee toe hy ophou boer het.

"Uit die 55 ooe wat Klein-Stroh gedek het, is 53 dragtig en dit is nogal 'n prestasie," sê Kritzinger in sy skik. Die persentasie is beter as wat hy kon regkry met kunsmatige inseminasie of laparoskopiese inplanting. Dit is ook Klein-Stroh wat sorg vir meerlinge: daar is altesaam 42 tweelinge, 14 enkel-lammers, een drieling en een vierling. "In die verlede was daar maar net 10% tweelinge," vertel hy.

"Met net 'n rapsie meer as die helfte van die ooe wat reeds gelam het, staan die lampersentasie staan tans op 160%."
Hy sorg goed vir die ooe: hulle kry benewens ruvoer (lusern en tef) ook 10% tot 20% mielies wat saam met die ruvoer gemaal word en met molassemeel gemeng word. Die ooe kry ook proteienek wat altyd beskikbaar is. "Die laaste ses weke voor hulle moet begin lam, snoep ek hulle bietjie met die proteien, want anders raak die lammers te groot."
Die ooe het op 8 Junie begin lam. "Hulle lam in die kampies, maak nie saak hoe koud dit is nie. Ek glo hulle moet bietjie blootgestel word aan die elemente. Buitendien, as 'n lam se pensie vol is, kan hy maar toesneeu, hy sal nie vrek nie."
Sodra die lammers twee weke oud is, begin hy kruipvoer gee. "Hulle peusel van vroeg af aan die ooe se kos en dit is nie vir hulle 'n skok wanneer ek hulle begin kruipvoer gee nie."
Hoeveel lammers raak groot?
"In die verlede is daar maar sowat 50% van die lammers grootgemaak. Maar ek voorsien dat dit beter sal gaan nou dat ek self op die plaas is en na my diere omsien."
Het hy las van ongediertes wat lus is vir lamsvleis?
"Omdat die kampe so naby die huis is, kom die jakkalse en rooikatte nie hier nie."
Inderdaad: die oog van die boer maak die lammers vet. "Sonder die krag van Bo en 'n goeie veearts sal dit nie moontlik wees nie." sê hy nederig.

Ek ry elke jaar op pad na Hartenbos verby 'n plaas met 'n naambordjie "Met Ys Boerdery". Die plaas is geleë naby Noll tussen Uniondale en George.

Ek het geweet dit is die plaas van Mnr Jan Kritzinger (een van ons stoettelers). Ek het geweet dat Rikus van der Merwe Jan se inspeksies doen. Ek het geweet dat Jan JK Staal & Sweiswerke / Prima Gates CC in Mosselbaai besit, maar ek het nie geweet wat beteken die "Met Ys" gedeelte nie.

Is die boerdery so vernoem, omdat dit baie koud raak en mens soms maar met die yskoue omstandighede moet saamboer of verwys dit dalk na die advertensie waar 'n bekende brandewyn "met ys ja" gedrink word?

So tyd gelede kry ek 'n artikel in die Oudtshoorn Courant oor Jan Kritzinger oftewel oor die Met Ys Boerdery (sien artikel hierlangs).

In die artikel lees ek van ramme met die name Stroh en Klein-Stroh (Stroh is ook die naam van 'n bekende Rum met 'n 60% alkohol inhoud) en ek al raak meer suspisies dat die "Met ys Boerdery" eerder 'n verwysing na iets is wat mens kan drink eerder as na hoe koud dit op Jan se plaas kan word.

Ek vra toe vir Wanda Botha wat al vir baie jare werksaam is by JK Staal & Sweiswerke om vir my foto's van Jan se ooie te stuur. Onmiddellik nadat ek na die foto's gekyk het begin my suspisie hierbo soos mis voor die son verdwyn, want op baie van die foto's is die lande waarop Jan se Dorpers loop spierwit geryp en "toege-ys".

Dalk het die naam van die boerdery niks te maak met iets wat mens met ys kan drink nie, dalk is dit regtig moeilik om te boer as jou lande in die winter ge-ys is en jou Dorpers noodgedwonge uit die bak moet vreet

JAN KRITZINGER

onlangs 'n vierling gehad, 'n ander ooi het weer 'n drieling gehad en tweeling is eerder die reël as die uitsondering op die reël. Ek was nogal beïndruk om te sien dat Jan se ooie nie net baie tweeling kry nie, maar dat die tweeling nog mooi ook is, soveel so dat Jan al gaan skou het met van die tweelinglammers.

Volgens Rikus van der Merwe is Jan Kritzinger ongelooflik passievol oor sy Dorpers en hy sorg ook baie goed vir hulle. Jan het mooi Dorpers wat baie goed produseer ook en daarmee kan geen mens fout vind nie.

Jan het die afgelope seisoen 140% lammers gespeen en slegs twee lammers verloor. Jan sê "Die staatmakers is maar die ou groot ooie om die lampersentasie op te jaag, hulle het ook reeds weer ram gevat en ek hoop dat ons binne 'n 17 maande periode 3 seisoene gaan indruk."

Ek weet tot vandag toe nog nie waarna "Met Ys" verwys in die Met Ys Boerdery nie, maar ek weet wel dat Jan Kritzinger passievol is oor sy Dorpers, dat hy mooi na hulle kyk, dat hy deur seleksie goeie lampersentasies kry en dat sy Dorpers nog mooi ook is.

Een van ons stoettelers sê so ruk terug vir my dat sy Dorpers net soveel geld inbring (en soms meer) as sy Dohne's, want hy behandel sy Dorper- en Dohne skaap presies dieselfde.

As iemand weer op die R62 pad tussen Uniondale en George ry en julle ry verby die plaas met die bord "Met Ys Boerdery", vra asseblief vir Jan Kritzinger waarna verwys die "Met Ys", want ek vrek van nuuskierigheid!

KOUDE WEERSTOESTANDE

ERGSTE DROOGTE IN HEUGENIS

en selfs appels eet as die nood druk as gevolg van die droogte (Jan verwys na die droogte as die "Ergste droogte in heugenis").

Dit is duidelik dat meerlinge nie 'n vreemde verskynsel by die Met Ys Boerdery is nie. Een van Jan se ooie het

DORPERSSTOET VAN MR JAN KRITZINGER
met Ys Boerdery vervolg

AS DIE NOOD DRUK DAN EET HULLE APPELS OOK

VIERLING – DIS DIE OU GROOT OOIE WAT DIE LAM
PERSENTASIE OPJAAG

DIE TWEE OOILAMMERS IS 2 VAN DIE VIERLING HIERBO
WAT OP 6 MAANDE OUDERDOM GESKOU IS.

DIE OOIE IS DIESELFDE OOIE WAT DIE VORIGE SEISOEN OOK
MEELINGE GROOTGEMAAK HET!

DIE OOIE IS DIESELFDE OOIE WAT DIE VORIGE SEISOEN OOK
MEELINGE GROOTGEMAAK HET!

IS DIT DIE BEKENDE “KLEIN-STROH” RAM?

Top "B" Dorperstud

Breed in "Balance" with nature

KARSTEN

Production Sale: 24 August 2017, Upington

Sell at:

15 Feb: Dorperland Elite Upington
08 Apr: Production Sale Pretoria
24 Aug: Production Sale Upington
30 Aug: Dorperland Veldram Marchand
14 Sept: Dorperland Loeriesfontein
1-2 Nov: International Sale Upington

Jacques Jordaan 083 270 2406

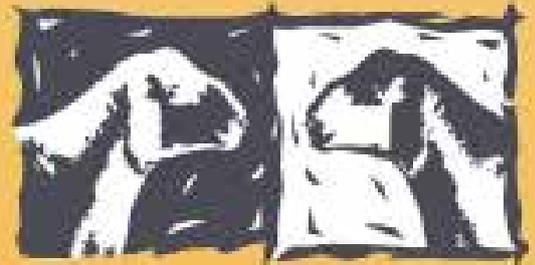
Francols Theron 082 890 2029

 Top "B" Dorperstoet/stud

www.karsten.co.za

Kowie de Witt

DORPERS

Sel: Kowie: +2782 926 0742 Plaas: +2783 290 3565 Faks: +2786 660 0742

Posbus 589, Upington, 8800

www.kowiedewittdorpers.co.za kowie@dewittdorpers.co.za

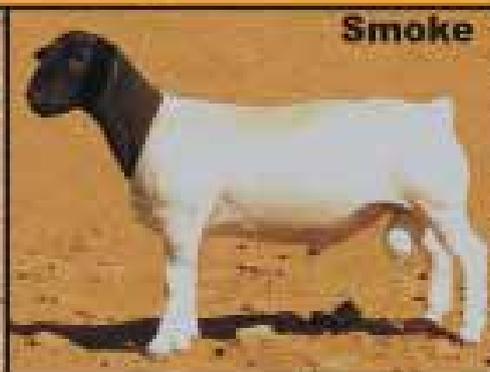
**Teelram: Arrow
10/10 Seun**

Jong Arrow seuns

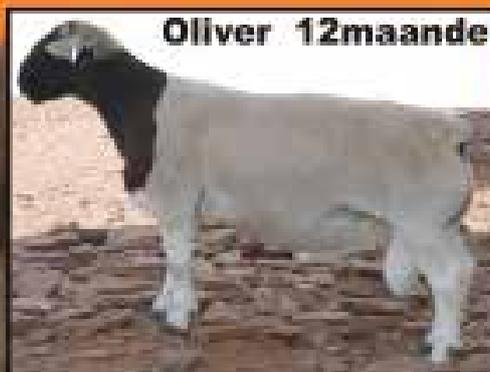
150273

Smoke

Spartan

Oliver 12maande

**Funksionele dorpers met goeie
vleiseienskappe en lyfvet.**

KRUIPVOEDING ONONDERHANDELBAAR VIR HOOGS WINGEWENDE SKAAPBOERDERY

DR. JASPER COETZEE PR.SCI.NAT. (ANIM.SCI.) PH.D. (AGRIC.)
STELLENBOSCH
PROFESSIONELE VEEKUNDIGE (400328/83);
SKAAPVOEDING- EN BESTUURSPESIALIS KONSULTANT
jasperco@iafrica.com

Die voorsiening van kruipvoeding aan sogende Dorperlammers kan vir beide die Dorperboer en die voerkraalondernemer 'n groot bate wees. Met kruipvoeding kan lammers tot 4 – 6 weke vroeër gespeen word. Hoe jonger die lammers is met opname in die voerkraal, hoe beter is hulle voeromsetting en uitslagpersentasie waardeur 'n hoër wins in die voerkraal gegeneer word. Verder is die standae in die voerkraal ook korter omdat geen aanpassing nodig is vir lammers wat kruipvoeding ontvang het nie. Met vroeër speen word die ooie nie so afgesuip nie wat weer 'n hoër besetting en tweelinglampersentasie met die daaropvolgende lamseisoen tot gevolg het.

Weens die uiters doeltreffende voeromsetting van die jong lam, moet alles moontlik gedoen word om te verseker dat die sogende lam volgens sy maksimum genetiese groeipotensiaal groei. Dit verseker 'n korter afrondingsperiode op weiding en/of in die voerkraal wat dus meer koste-doeltreffend is omdat op weiding- en voerkoste bespaar word. Producente kan baie dinge los, maar nie kruipvoer nie!

©Kopiereg streng voorbehou deur Jasper Coetzee Consulting - 10/05/2017

Agtergrond

- Kruiervoeding is ononderhandelbaar omdat dit 'n bestuurshulpmiddel is wat gebruik kan word om skaapboerdery meer winsgewend te maak (Roux, 2011). Kruiervoeding gee 'n totaal ander demensie aan hoogs winsgewende skaapboerdery.
- Ontsluiting van lammers se volle genetiese groeipotensiaal is ononderhandelbaar vir maksimum winsgenerering uit skaapboerdery. Volgens Trivedi *et al.*, (2005) kan die genetiese groeipotensiaal van lammers nie ten volle ontsluit word sonder maksimum melkproduksie van die ooi en die voorsiening van kruiervoeding aan die lammers nie.
- Die mees koste-doeltreffende groei van lammers word op 'n jong ouderdom voor speen verkry weens hulle uitstekende voeromsetting. Die groeitempo neem toe totdat die groeikurwe begin draai ongeveer op die stadium wanner puberteit bereik word (Owen, 1976).
- Die fisiologiese vermoë van 'n lam om die ingenome melk, weiding en/of voer na vleis om te sit, is afhanklik van sy ouderdom. Hoe jonger die lammers, hoe beter hulle groei en hoe doeltreffender hulle voeromsetting (McNeal, 1997). Lammers se voeromsetting is ongeveer 2 tot 4:1 voor 120 dae ouderdom terwyl dit ongeveer 6 tot 8:1 op 6 tot 7 maande ouderdom is (Ely & Fink, 2015). Jong lammers se voeromsetting is twee tot drie maal meer doeltreffend as ouer lammers terwyl voorspeense voerkoste meer as die helfte goedkoper is as na speen sin (Hunt, 2012) wat kruiervoeding dus regverdig. Om maksimum wins te genereer, moet produsente hierdie uitstekende voeromsettingsvermoë van lammers op 'n jong ouderdom (Ely & Fink, 2015) optimaal benut deur die voorsiening van kruivoer.
- Wanneer lammers 'n goeie voeromsettings-verhouding (kg kruivoer ingeneem/kg addisionele groei) met kruivoer het, dui dit daarop dat dit addisionele en noodsaaklike voedingstowwe voorsien het wat beperkend in die melk was. Hoe swakker die weiding en hoe laer die melkproduksie van die ooi, hoe meer doeltreffend word die kruivoer na addisionele groei omgesit (Hamilton & Dickie, 1988).
- Vir elke dag wat 'n lam langer op die weiding bly, neem hy 'n dag se prikkelweiding van die ooi weg en besmet hy die weiding met parasiete wat volgende seisoen se lammers gaan affekteer (Vipond, 2007). Hoe meer dae die lammers op die weiding bly om af te rond, hoe laer is hulle groeitempo en hoe swakker hulle voeromsetting en dus hoe laer die wins.

Hoekom kruiervoeding?

- Dit is meer doeltreffend om die lam direk te voer as om die ooi te voer om meer melk te produseer. Laasgenoemde dubbele omsetting (gras na melk en melk na vleis) is 'n ondoeltreffende en duur proses weens die ooi se hoë onderhoudsbehoefte (Gerring & Scott, 1955). Afhangend van hulle voedingspeil bereik ooi hulle piek melkproduksie op ongeveer twee tot vier weke (NZBL, 2009) of drie tot vyf weke na lam (Schoenian, 2007). Na bereiking van hulle peikmelkproduksie begin hulle melkproduksie progressief afneem (Treacher, 1978) teen ongeveer 19 tot 26 g/dag af (NZBL, 2009) terwyl die lam se voedingsbehoefte begin toeneem. Hierdie voedingstoftekort van die sogende lammers (bekend as "hungry gap" volgens Ensminger & Perry, 1997) moet dan deur kruivoer aangevul word om die lam se volle genetiese groeipotensiaal te ontsluit. Teen die tyd wat die lam vier tot ses weke oud is, kan 'n lam alreeds soveel as 50 % van sy voedingstofinname van ander bronne (bv. kruivoer en weiding) as die ooi se melk kry (Schoenian, 2007) wat die belangrikheid en noodsaaklikheid van kruiervoeding beklemtoon.
- Lammers eet baie min vaste kos voor drie weke ouderdom (MLC, 1988). Volgens Hunt (2014) is daar nie 'n manier dat 'n ooi se melk na drie weke in al die voedingsbehoefte van 'n tweeling kan voorsien nie. Selfs onder optimum weidingstoestande moet tweeling op ses weke ouderdom meer as derde en enkelinge ± 15 % van hulle energie uit die weiding kry (Muir *et al.*, 2000). Die probleem is dat die lam se rumen op hierdie stadium nog nie ten volle ontwikkel het nie (Muir *et al.*, 2000). Die twee hoof faktore wat die groei van sogende lammers

- op weiding beperk, is die onvermoë van die lam se rumen om die weiding doeltreffend te benut en die lam se relatief klein rumengrootte wanneer 'n weiding met 'n hoë voginhoud bewei word (Joyce & Rattray, 1970). Verder moet die lam met ooi vir die beskikbare weiding kompeteer en indien die weiding onvoldoende of van 'n laer gehalte is, kom die lam altyd tweede en word sy groei dus negatief beïnvloed.
- Aangesien vleisinkomste die grootste bydrae maak tot die winsgewendheid van die meeste kommersiële kleinveeboerderye moet een van die hoofdoelwitte wees om die persentasie spier in die karkas te maksimaliseer (Taylor, 1999). Die kritiese periode vir spiergroei is vanaf geboorte tot ongeveer nege maande ouderdom. Gedurende fetusgroei en die eerste drie maande na geboorte groei spiere deur die vermeerdering van die getal (proses bekend as hiperplasia) spierselle (myofibres: Greenwood & Oddy, 1999) terwyl na drie maande ouderdom geen nuwe spierselle gevorm word nie en alle spiergroei deur die vergroting van die spierselle (bekend as hipertrofie) plaasvind (Taylor, 1999; Greenwood & Oddy, 1999). Hierdie navorsing van Taylor en medewerkers van Australië impliseer dat goeie voeding voor geboorte tot op drie maande ouderdom sal verseker dat jong lammers die maksimum getal spierselle wat geneties moontlik is, sal ontwikkel. Om dus maksimum spierselontwikkeling by sogende lammers te verseker, is dit van kritieke belang om te sorg dat laatdragtige en lakterende ooie voldoende deurvloei proteïene in die vorm van deurvloei proteïengebaseerde lekkie gevoer moet word om maksimum melkproduksie te verseker terwyl hierdie lammers ook kruipvoeding moet ontvang. Hoewel die nadelige gevolge van swak voeding gedurende die eerste drie maande van die lam se lewe later in sy leeftyd reggestel kan word deur middel van kompensatoriese groei, geskied dit nie voor bemerkingsouderdom nie en word laasgenoemde ook vertraag (Greenwood & Oddy, 1999). 'n Afname in spiergroei vermoë, as gevolg van swak voeding gedurende die spierselvorming stadium (tot drie maande ouderdom), het tot gevolg dat wanneer voedingstoestand verbeter, daar meer voedingstowwe vir vetneerlegging beskikbaar is omdat daar minder spierselle is wat dit kan gebruik (Greenwood & Oddy, 1999). Die gevolg is dat sulke diere, by dieselfde liggaamsmassa, meer geneig is om vetter te wees as hulle goed uitgegroeide tydgenote, maar minder spiere het (Greenwood & Oddy, 1999). Maksimalisering van voorspeense groei het meer spierontwikkeling, sagter vleis en minder vet (lean meat) tot gevolg.
  - Oilammers wat die eerste paar maande van hulle lewe onder voedingstremming verkeer, sal 'n laer ovulasietempo (eiselafskeiding) hê en minder lammers in hulle leeftyd produseer as dié wat goeie voeding ontvang het. Dit is waarskynlik een van die belangrikste redes hoekom oilammers wat kruipvoeding ontvang het die hoogste lampersentasie gedurende hulle reprodutiewe lewe het.
  - Kruipvoeding saam met voerkraalafronding bied 'n uitstekende geleentheid vir vertikale uitbreiding van 'n skaapvertakking. Deur die voorsiening van kruipvoer aan lammers kan hulle vanaf 56 dae ouderdom vroeggespeen word, mits hulle minstens 25 kg weeg. Deur die lammers dan in 'n voerkraal af te rond, word weiding gespaar en gevolglik kan tot 25 % meer ooie aangehou word. Hierdeur kan vleisproduksie per hektaar verhoog word met 'n gevolglike hoër wins uit skaapboerdery.

Voordele van kruipvoeding

- Afhangend op watter ouderdom lammers gespeen word, kan lammers wat kruipvoeding ontvang het van 30 (Ely & Fink, 2015) tot 50 dae vroeër gespeen word. Ooie kan dan op swakker gehalte weiding geplaas word omdat tot 70 % van die goeie gehalte weiding deur die lakterende ooi vir onderhoud benut word (Dickerson, 1978).
- Lammers wat kruipvoeding ontvang het, het onderskeidelik 75 g/dag (Ely & Fink, 2015); 80 g/dag (Roux, 2011) en 100 g/dag vinniger gegroei (ADAS, 2012). Kruipvoeding het lammers se groeitempo met onderskeidelik 25 % (Brand & Brundyn, 2015); 28.6 % (Terblanche *et al.*, 2012) en 33.8 % verhoog (Roux, 2011). Lammers wat kruipvoer ontvang het, groei vinniger en suip meer aggressief wat op sy beurt melkproduksie stimuleer. Dit verhoog op sy beurt weer kruipvoerinnome omdat hierdie lammers groter op 'n gegewe ouderdom sal wees (Ely & Fink, 2015) wat dan gesamentlik vir die hoër groeitempo verantwoordelik is.
- Kruipvoeding is 'n doeltreffende manier om op algehele voerkoste van 'n skaapboerdery te bespaar (Jagger, 2012). Indien sogende lammers wat kruipvoeding ontvang het volgens hulle genetiese potensiaal groei, kan hulle op 'n swaarder massa op 'n vroeër ouderdom gespeen word. Weens die swaarder massa met speen, hoef minder massa tot bemerking aangesit te word wat dus meer koste-doeltreffend is. Hulle word dus vir 'n korter periode

op weiding en/of in die voerkraal afgerond waardeur op voerkoste gespaar word omdat hulle ook 'n beter voeromsetting op 'n jong ouderdom het.

- Die mees winsgewende lammers is dié wat op 'n jong ouderdom (98 dae) direk van die ooie bemark kan word (Fegely, 2014). Met kruipvoeding kan meer lammers direk van die ooie bemark word wat 'n hoër uitslagpersentasie (> 50–52 %) en dus groter wins tot gevolg het. In 'n gevallestudie is tot 30 % van lammers op 84 dae ouderdom direk vanaf ooie (Merino x Dormer) bemark. Uitslagpersentasie het met die voorsiening van kruipvoeding verhoog asook met toename in proteïen- en deurvloei-proteïeninhoud van die kruipvoer (Roux, 2011). Lammers wat geen kruipvoeding ontvang het nie, het op 'n jong ouderdom 'n uitslagpersentasie van 47.3 % gehad wanneer hulle direk vanaf die ooie geslag is teenoor die 'n uitslagpersentasie van 52 tot 54.9 % van dié wat kruipvoeding ontvang het. Die gemiddelde uitslag-persentasie van lammers wat direk van die ooie bemark is en 'n kruipvoer met 'n proteïeninhoud van onderskeidelik 14; 16 en 18 % ontvang het, was 52.0 %; 52.9 % en 54.9 %.
- Lammers wat kruipvoeding ontvang het, kan so vroeg as 56 tot 70 dae ouderdom gespeen word (Ely & Fink, 2015) (bv. in versnelde lamstelsels), mits hulle minstens 25 kg weeg en kan dan op aangeplante weiding en/of in 'n voerkraal afgerond word. Dit verseker vertikale uitbreiding van skaapboerdery waardeur tot 25 % meer ooie aangehou kan word.
- Lammers wat kruipvoeding ontvang het, ervaar geen speenskok nie (Ely & Fink, 2015) en dit verhoed dus massaverlies. Vir elke dag wat lammers weens speenskok massa verloor, neem dit ongeveer drie dae om dit weer terug te sit (Scott, 2012). Afhangend van omstandighede kan hierdie massaverlies sewe dae of meer duur wat beteken 21 dae of meer se produksieverlies.
- Lammers wat kruipvoeding ontvang het, kan sonder aanpassing in 'n voerkraal afgerond word waardeur afronding versnel word en sodoende op voerkoste gespaar word.
- Kruipvoer bevat 'n koksidiostat (ionofoor) wat help om koksidiöse te beheer.
- Voorspeense groeiprestasie het 'n betekenisvolle positiewe invloed op die naspeense groeiprestasie (Bhatt *et al.*, 2009) omdat daar 'n positiewe korrelasie tussen voor- en naspeense groei is (Misra *et al.*, 2008). Maksimalisering van speenmassa en naspeense groei is die sleutel tot die bevordering van oorlewing van speenlammers en die daarstelling van die reproduksiepotensiaal van jongooie om die algehele kudde se produktiwiteit en winste te verhoog (Wagg, 2011). Dit beklemtoon die noodsaaklikheid van kruipvoeding vir die optimale uitgroei van jongdiere en vir winsgewende afronding van lammers vir die slagmark.
- Ooie wie se lammers kruipvoer ontvang het, verloor minder massa en kondisie gedurende laktasie en herwin gouer hulle liggaamsmassa (Ørskov, 1983). Met kruipvoeding groei lammers vinniger en kan dus op 'n vroeër ouderdom gespeen word. Gevolglik het ooie 'n langer herstellkans om die massa en kondisie wat hulle tydens laktasie verloor het weer te herwin. Dit laat die ooie toe om voedingstowwe vir reprodutiewe funksies te gebruik wat tot hoër lammersentasie (meestal meer tweeling) met die daaropvolgende lamseisoen aanleiding gee (Yamie, 2010). In 'n gevallestudie het die getal ooie wat tweeling lam meer as verdubbel twee jaar nadat kruipvoeding geïmplementeer is (Cloete, 2007).
- Kruipvoeding het 'n betekenisvolle verhoging in kg lamvleis geproduseer/ha/jaar tot gevolg en maak dus 'n noemenswaardige bydrae tot winsmarge uit skaapboerdery

Is kruipvoeding koste-doeltreffend?

- Weens die uitstekende voeromsetting van die jong lammers [3.13:1 vir SA Vleismerinolammers (Brand *et al.*, 1999) en 2.08:1 vir kruislammers (Alcock, 2006)] wat kruipvoeding ontvang het, is kruipvoeding die betalendste vorm van voeding. Hierdie lammers vreet dus 2.08 tot 3.13 kg kruipvoer om 1 kg massa aan te sit wat 'n terugbetaling van onderskeidelik ± R3.25 tot R2.16 realiseer vir elke R1 aan kruipvoer gespandeer (pryse geldig op 27/08/15). Hoe swakker die weiding en hoe laer die melkproduksie van die ooie, hoe meer doeltreffend word kruipvoer

na addisionele groei omgesit (Hamilton & Dickie, 1988).

Kruipvoer vir sogende lammers

- Die vinnige en volledige ontwikkeling van die rumen van die jong lam dra tot die vroeër speen van die lam by, verhoogde weerstand teen speenskok en beter massatoenames. Die ontwikkeling van die rumen bestaan uit twee fokuspunte, naamlik eerstens die verdikking van die rumenwand asook die ontwikkeling en verlenging van die rumenpapillae en tweedens die verandering en ontwikkeling van die fisiese grootte en volume van die rumen. Die rumenpapillae is die vingeragtige uitsteeksels in die rumenwand wat die absorpsie-oppervlak van die dier geweldig vergroot wat tot gevolg het dat meer voedingstowwe in die bloedstroom geabsorbeer word. Die rumen sal klein bly (papillae sal nie ontwikkel nie) solank die lam net melk drink. Styselinnome en nie ruvoerinnome nie is verantwoordelik vir die papillae-ontwikkeling. Navorsing toon dat die rumenwand van jong herkouers wat 'n slegs melk en ruvoer ontvang het feitlik geen papillae-ontwikkeling gehad nie. Die diere wat egter melk en graan ontvang het, het voldoende papillae-ontwikkeling gehad sodat hulle op sewe weke suksesvol gespeen kon word. In die eerste plek moet daar gefokus word op die papillae-ontwikkeling. Die ideale voer om die rumenontwikkeling van die jong sogende lam te bevorder, is konsentrate en grane eerder as ruvoer omdat die eindproduk van vertering van eersgenoemde twee bottersuur is wat die ontwikkeling van die rumenpapillae stimuleer (Heinrichs, 2005; Underwood 2015). Hoe meer papillae en hoe beter hulle ontwikkel, hoe groter is absorpsie-oppervlakte om sekere voedingstowwe te absorbeer waardeur diereprestasie bevorder word.

In die tweede plek moet gekonsentreer word op die vergroting van die rumenkapasiteit. Die rumen is in werklikheid 'n "houer" waarin die dier sy kos stoor terwyl daar noodsaaklike vertering (fermentasie en degraderingsprosesse) plaasvind. Die fisiese grootte van die rumen (stoorspasie) en die vermoë van die rumen om die kos te meng (deur middel van rumenbewegings) is bepalend vir die sukses van die proses wat hier plaasvind. Voldoende ruvoerinnome is egter noodsaaklik om die kapasiteit van die rumen te ontwikkel sodat dit groot genoeg is met sterk bewegings/sametrekkings om genoeg kos te stoor en te meng vir doeltreffende fermentasie.

Om suksesvolle rumenontwikkeling te verseker, moet die jong lam aangemoedig word om so

vroeg as moontlik in sy lewe beide stysel (grane en konsentrate) en ruvoer via 'n smaaklike kruipvoer in te neem. Die kruipvoer moet goed gebalanseer wees met die korrekte balans tussen vesel en stysel om rumenontwikkeling te stimuleer. Verder moet die kruipvoer ook voldoende ander noodsaaklike voedingstowwe (bv. natuurlike proteïene, deurvloei-proteïene, suiker, minerale en vitamien) bevat om lamgroeitempo te maksimaliseer. Optimale rumenontwikkeling is noodsaaklik sodat maksimale voedingstofabsorpsie deur speenlammers kan plaasvind om hulle genetiese groeipotensiaal ten volle te ontsluit.

- 'n Kruipvoerrantsoen moet minimum 16 % proteïene bevat terwyl die energie-inhoud (graaninhoud) so hoog as moontlik moet wees. Lammers wat meer as 300 g/dag groei, benodig 'n kruipvoer met 16 – 17 % proteïene (Jones *et al.*, 1996). Aangesien 'n ooi se melk ongeveer 24.7 % tot 26.7 % proteïene (Roux, 2011) op 'n droë basis bevat, is die neiging tans om kruipvoerrantsoene te formuleer wat 18 tot 20 % proteïene op 'n soos gevoer basis bevat en wat slegs natuurlike proteïene bevat (Alcock, 2006; Schoenian, 2007). Greiner (1999) beveel ook aan dat lamkruipkorrels 20 % proteïene bevat. Verhoogde groei en verbeterde voeromsetting is by lammers gevind wanneer die proteïenvlakke van die rantsoen toegeneem het (Jones *et al.*, 1996). Die voer van kruiprantsoene met hierdie hoë proteïenvlakke is die konsep van die sogenaamde versnelde en verbeterde voeding om vroeë lamgroeitempo te bevorder (Cowles *et al.*, 2006; Hill *et al.*, 2006a). Weens die beskikbaarheid van verskillende grondstowwe is kruipvoerresepte op aanvraag beskikbaar om dit plaasspesifiek te maak. Die kruipkorrelgrootte wat normaalweg vir sogende lammers verkies word, is 'n korrel met 'n 4 tot 6 mm deursnit met 'n lengte van 7 tot 10 mm.
- Die doel met kruipvoeding is om aanvanklik die ooi se melk aan te vul en later te vervang. 'n Sleutelfunksie van die ooi se melk is die voorsiening van hoë gehalte deurvloei-proteïene aan die lam tot op 'n massa van 35 kg (MLC, 2006). Weens die hoë essensiële aminosuur-behoefte (bv. metionien, lisien, histidien, ens.) van sogende lammers vir spiergroei moet hoë gehalte deurvloei-proteïenbronne met die regte aminosuurprofiel teen hoë insluitingspeile in kruipvoerrantsoene ingesluit word om te verseker dat lammers teen hulle maksimum tempo groei om hulle volle genetiese groeipotensiaal te ontsluit. In hierdie verband voldoen Afrondkorrels; Ram-, Lam- en Ooikorrels; Ramkorrels; Droogtekorrels of sjokoladegraan nie aan die jong lam se hoë voedingsbehoefte nie weens hulle lae

deurvloeiproteïeninhoud en swak aminosuurprofiel. Indien lammers 'n tekort aan essensiële aminosure ervaar, vreet hulle meer in 'n poging om hulle aminosuurbehoefte te bevredig. Wanneer hulle meer vreet, neem hulle meer energie in en gevolglik raak hulle vetter in plaas van om te groei. Die sukses van kruipvoeding hang nie net van die gehalte van die kruipvoer af nie, maar ook van die smaaklikheid en daarom moet dit hoogs smaaklike grondstowwe soos mielies, soja-oliekoekmeel, melasse, ensovoorts bevat.

- Lammers leer vreet deur nabootsing van hulle moeders. Lammers wat vir vyf dae saam met hulle moeders aan byvoeding blootgestel was, het sewe maal meer byvoeding geëet as dié wat op hulle eie vir agt weke byvoeding ontvang het (Lynch *et al.*, 1983). Lammers wie se moeders 'n lek in meelvorm ontvang het, sal dus baie gouer en makliker kruipmeel as kruipkorrels begin vreet. Daar is aanduidings dat lammers aanvanklik kruipmeel makliker leer vreet en dat hulle na vier tot ses weke growwer kruiprantsoene (bv. kruipkorrels) meer aanvaarbaar vind (Ely & Fink, 2015). Nuuskierigheid maak dat lammers hulle neuse in die kruipvoer steek, indien dit meel is, kleef dit aan hulle neuse, hulle sal dit aflek en insluk. Hierdie proses stimuleer hulle eetlus en sal ook die rumen-ontwikkeling aan die gang sit. Jong lammers is meer nuuskierig en sal daarom makliker leer om kruipvoer te leer vreet. 'n Goeie praktyk om lammers aan te moedig om te begin vreet, is om blaarryke lusern in die kruiphok te plaas omdat lammers al van sewe dae ouderdom aan ruvoer begin kou (Ely & Fink, 2015).
- Aangesien jong lammers (< 6 weke) heel grane swakker verteer, moet aanvanklik eerder gemaalde of verkorrelde kruipvoer aan jong lammers gevoer word as kruipvoer wat heel grane bevat. Lammers kan heel grane eers doeltreffend verteer wanneer hulle 'n volwaardige herkouer op agt weke is (ADAS, 2012). In die algemeen gee kruipkorrels egter beter resultate as kruipmeel terwyl daar heelwat vermorsing met meel is (tot 10 tot 20 %).
- Hoewel die jong lam se grootpens eers begin om te funksioneer wanneer hy op ongeveer twee tot drie weke ouderdom begin om vaste kos te begin vreet (Chen & Ørskov, 1994), moet daar so gou moontlik na lam met kruipvoeding begin word. Volgens dr. Morrical van die Iowa State Universiteit begin lammers alreeds op sewe dae ouderdom aan die kruipvoer peusel. Die gemiddelde kruipvoerinname van sogende lammers was ongeveer 15 g/lam/dag op 14 dae ouderdom (De Villiers *et al.*, 2002). Kruipvoeding vir sogende lammers moet daarom binne 7 tot 14 dae na geboorte 'n aanvang neem of sodra ooie en lammers die lamhokke verlaat (Ely & Fink, 2015). Daar is 'n groot risiko van suurpens by lammers indien kruipvoeding eers op 'n laat stadium 'n aanvang neem (bv. 6 weke ouderdom) (MLC, 2006).

Kruiphokmates en -plasing

- Die openinge waardeur die lammers kruip, moet ongeveer 20 tot 30 cm wyd wees vir grootraamrasse se lammers, maar indien lammers op 25 kg vroeggespeen word, behoort 20 cm voldoende te wees (Alcock, 2006). Normaalweg is die openinge 20 tot 25 cm wyd, behalwe vir klein en maer ooie se lammers word dit tot 18 cm (Ely & Fink, 2015) en vir Angoralammers tot 12 cm beperk om te verhoed dat hierdie ooie ook deur die openinge kruip. Die hoogte van kruiphekke is ongeveer 1.2 m. Om te verhoed dat ooie deur die kruiphekopeninge kruip, moet die kruiphek 'n dwarsbalk ongeveer 40 cm van die grond bevat. Mates en foto's van kruiphokke is op aanvraag beskikbaar.
- Om 'n goeie respons met kruipvoeding te verseker, moet daar voldoen vreetspasie vir die lammers by die kruipbakke wees. Indien daar onvoldoende vreetspasie is, sal 'n groot persentasie van die lammers nie kruipvoer vreet nie. Die aanbevole minimum vreetspasie is 5 cm/lam (Alcock, 2006; Schoenian, 2007), maar heelwat beter respons word met 10 cm/lam, veral in die ekstensiewe skaapboerderystreke verkry. In 'n gevallestudie waar lammers kruipvoeding ontvang het, was 25 % van die lammers swaarder as 35 kg op 90 dae ouderdom toe die vreetspasie 5 cm/lam was terwyl 75 % swaarder as 35 kg was toe die vreetspasie 10 cm/lam was.

- 'n Kruiphok moet groot genoeg wees sodat die meerderheid van die lammers op een slag kan ingaan (Ely & Fink, 2015). Oorsese navorsers beveel 'n kruiphokoppervlakte van ± 0.14 tot $0.18 \text{ m}^2/\text{lam}$ aan (Alcock, 2006; Schoenian, 2007). Plaaslik word $0.25 \text{ m}^2/\text{lam}$ as minimum en $0.4 \text{ m}^2/\text{lam}$ as ideaal beskou. Met beperkte vreetspasie en kruiphok-oppervlakte vreet net die groter en sterker lammers en die kleiner en swakker lammers wat dit meer nodig het, kry nie toegang tot die kruipvoerbak nie.
- Die kruiphokke moet so geplaas word dat lammers maklik daartoe toegang het, byvoorbeeld by waterpunte, voerplekke en/of slaapplek van die ooie. Die kruiphok sonder die kruiphekke word aanvanklik vir die lekaanvulling van die ooie gebruik deur die ooie se lekke in die kruipbakke te gooi. Sodra die lammers goed saam met die ooie begin vreet, word die lek met die kruipvoer vervang en word die kruiphekke teruggeplaas sodat slegs die lammers tot die kruipvoer toegang het. Die ooie se lekbakke word aan weerskante, maar aan die buitekant van die kruiphok geplaas.
- Indien die kruipvoerinnome nie na wense is nie, moet die kruiphok na 'n ander plek geskuif word (Alcock, 2006). Gedurende warm weer sal 'n skadunet bo-oor die kruiphok lammers na die kruiphok lok. Lammers leer vreet deur nabootsing van hulle moeders, dus moet die ooie byvoeding kry om die lammers te leer vreet. Ooie wat geen byvoeding ontvang nie, se lammers gaan baie langer neem om die kruipvoeding te leer vreet en 'n groter persentasie van hulle gaan dit nie vreet nie. Indien die ooie 'n lek in meelvorm gevoer word, sal die lammers baie langer neem om kruippille te leer vreet. Om dus die lammers die gouste die kruippille te leer vreet, moet die ooie 'n lek in pilvorm gevoer word.

Wenke om goeie respons met kruipvoer te verkry

- Die welslae van kruipvoeding hang daarvan af of die lammers voldoende kruipvoer vreet en daarom moet hulle kruipvoerinnome asook hulle groeitempo voortdurend gemonitor word. Die gemiddelde daaglikse kruipvoerinnome varieer volgens die ouderdom en massa van die lam. Die gemiddelde kruipvoerinnome op 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11 en 12 weke ouderdom was onderskeidelik 0.4; 0.7; 1.3; 1.4; 1.7; 2.2; 2.8; 2.6 en 2.6 % van liggaamsmassa (De Villiers *et al.*, 2002). Afhangend van die ouderdom waarop lammers gespeen word,

varieer die totale kruipvoerinnome per lam van 6 kg (56 dae ouderdom) tot 22 kg kruipvoer op 84 dae ouderdom (De Villiers *et al.*, 2002).

- Indien lammers van wolrasse (bv. Merino) wat kruipvoeding ontvang het minder as $250 \text{ g}/\text{lam}/\text{dag}$; wolvleisrasse (bv. Dohnemerino) minder as $280 \text{ g}/\text{dag}$; vleiswolrasse (bv. SA Vleismerino) en vleisrasse (bv. Dormer, Ile de France en Dorper) minder as $300 \text{ g}/\text{dag}$ groei, moet onverwyld ondersoek na die oorsaak daarvan ingestel word.
- Die lam se rumen moet doeltreffend ontwikkel word om gespeen te word. Die daaglikse kruipvoerinnome van lammers is 'n beter aanduiding van wanneer lammers gereed is om te speen as hulle liggaamsmassa (Jones *et al.*, 1996). Lammers kan gespeen word wanneer hulle vir drie tot vier agtereenvolgende dae daaglik minstens 250 tot 300 g kruipvoer per lam vreet (ADAS, 2012) op voorwaarde dat hulle minstens 25 kg weeg (Alcock, 2007). Wanneer lammers in 'n voerkraal afgerond gaan word, is dit beter om met die kruipvoeding voort te gaan totdat hulle 28 tot 35 kg weeg. Daarna word na 'n Groei- en/ of Afrondantsoen oorgeskakel. Om goeie uitgroei, veral spierontwikkeling, van jongramme en -ooie te verseker, is dit aan te beveel om kruipvoeding te voer totdat jongdiere minstens 40 kg weeg.

Samevatting

'n Kritieke fout wat baie skaapprodusente dikwels maak, is om nie toe te sien dat hulle jong sogende lammers volgens hulle genetiese potensiaal groei nie. Vir elke dag wat 'n lam langer neem om bemarkingsmassa te bereik, word die melk, kruipvoer en weiding vermors wat vir liggaamsonderhoud ingeneem word. Dit kos geld omdat voedingstowwe wat vir onderhoud gebruik word geen waarde tot die lam toevoeg nie, want dit kan nie vir groei gebruik word nie. Vir hierdie rede moet die gebruik van goedkoop, lae gehalte kruiprantsoene, wat nie aan die jong, vinniggroeiende lam se voedingsbehoefte voldoen nie, vermy word. Kruipvoer moet van 'n baie hoë gehalte wees om te verseker dat die lam sy genetiese groeipotensiaal ten volle ontsluit. Hoe korter die tyd is vanaf 'n lam gebore is totdat hy geslag word, hoe meer winsgewend is skaapboerdery. Kruipvoeding het egter min waarde indien 'n doeltreffende gesondheidsbeheer- en 'n siektevoorkomende program (ent- en doseerprogram) nie ook gevolg word nie.

PROCESSED FOODS / BAKERY GOODS

Tel: 011 261 2222

BEVERAGES / LIQUORS /

SPICES & LIQUORS

Tel: 011 261 2222

MEAT/SEAFOOD

Tel: 011 261 2222

LABORATORIES / CHEMICALS

Tel: 011 261 2222

PLASTIC / POLYMER

Tel: 011 261 2222

HOUSEHOLD / BATHING / TOILET

Tel: 011 261 2222

WASH-DRYING /

LAUNDRY / HOME CARE

Medicine

Tel: 011 261 2222

Pharmaceutical

Tel: 011 261 2222

PERSONAL-CARE /

HAIR / SKIN / NAILS

Tel: 011 261 2222

PERSONAL-CARE /

HAIR / SKIN / NAILS

Tel: 011 261 2222

ESSENTIAL

Manufacturing - Learning

Business - Learning

College - Learning

Entrepreneurship

Project Management

Legal - Learning

Marketing - Learning

Product Marketing

Real Estate Marketing

Supplier Chain Marketing

Team Marketing

Support Team

Website Search Marketing

Project Sales

www.thebestbid.com.za

info@thebestbid.com.za

DIE BESTE BID • THE BEST BID

Stoetvee,
vee en wild.
Ons is die kenners
in veeverhandeling

GWK
Veilings

Wille Meyer (Hoof van Veilings en Elandomms)
071 680 4103

Sarel Cilliers (Veilingsbestuurder: Noord-Koep en Vrystaat)
082 447 7450

Jan Erasmus (Veilingsbestuurder: Oos-Koep)
082 920 4532

MC Campher (Veilingsbestuurder: Oos-Vrystaat)
083 259 8528

Schalk Brink (Stoetvee Adviseur)
082 558 6891

GWK

Innoveer landbou

gwk.co.za

DIE INVLOED VAN VOER OP RAMME

ATTIE WESTRAAD

Ons hoor dikwels dat ramme oorvoer is op veilings en skoue en in dieselfde asem word gesê “vet is die mooiste kleur!” Ons weet ook niemand koop ‘n maer ram nie. Dit is ook nie goedkoop om ramme vir veilings en skoue voor te berei nie.

Die vraag is hoeveel moet ramme gevoer word voor veilings en wat die invloed (positief en negatief) van die voer op ramme is.

Die volgende is ‘n opsomming van ‘n studie wat gedoen was deur BW Brown verbonde aan CSIRO, Division of Animal Production, Blacktown, NSW, Australia:

“In this paper, nutritional influences on reproduction in boars, bulls and rams during Pre-pubertal life and in the adult is reviewed. Reproductive functions in young animals appear to be more susceptible to dietary restrictions of energy and protein than in the adult and severe feed restriction may even result in permanent damage to gonadal and neural tissue. Whilst restricted feed intake in adult animals can reduce androgen secretion and semen quality, such effects are temporal as re-feeding previously underfed adult animals usually restores reproductive function. There is now considerable evidence suggesting that the influence of nutrition on reproductive processes is mediated via effects of dietary constituents on the hypothalamic-pituitary axis, although there is some indication that dietary changes may affect the testis directly. That some nutritional regimes imposed on animals can alter volume of ejaculates and androgen activity without necessarily affecting spermatogenesis, suggests that certain constituents of the diet can differentially affect the production and/or the release of LH and FSH.”

Die studie sê verder:

“INFLUENCE OF NUTRITION ON REPRODUCTIVE FUNCTION IN MATURE MALES

The reproductive organs of the adult male are more resistant to dietary changes than are those of the immature animal (Leatham, 1970, 1975). In general, most of the nutritional-induced changes to reproductive function in adult boars, bulls and rams are temporary but their severity can vary from little effect on seminal characteristics and/or libido to infertility. Similarly, overfeeding of sires, as is sometimes practiced in preparation for sale or ‘show’, can also have detrimental effects on reproductive capacity (Skinner, 1981). Clearly, the degree of undernutrition or of overfeeding imposed as well as its duration, contributes to these disparate responses, but in most

instances reproductive function returns to a normal or near-normal state upon resumption of a standard diet.” ..... “Feeding adult rams for 37 weeks on a diet containing about 60% of the protein comprising a standard feeding ration, Okolski et al (1971) reduced semen volume (54%), the total number of spermatozoa in the reproductive organs (77%) and the percentage of spermatozoa that were progressively motile (49%) compared with normal-fed control rams. Histological examinations of the testes revealed swelling and hypertrophy, atrophy of the seminal epithelium and a reduction in the number of Sertoli cells. ....” ..... “Nevertheless, the evidence suggests that when rams are not in good body condition, supplementary feeding in the 2 months prior to joining may improve their reproductive performance over the subsequent mating period through a beneficial effect on sperm output and libido, both of which can influence the coverage of oestrous ewes (Mattner and Braden, 1975).

(*Gonadal : Seksuele kliere, Neurological : Senuwee weefsel, Androgen : Hormone wat verantwoordelik is vir manlike eienskappe , Hypothalamus-pituitary axis : Komplekse wisselwerking tussen verskillende strukture in die brein. LH/FSH : Hormone wat spermproduksie beheer. Hipertrofie: Oorgroei Atrofie: Teenoorgestelde van bogenoemde. Seminal Epithelium: Selle wat sperm produseer.)

Dr Jasper Coetzee skryf in ‘n artikel die volgende oor Prikkelvoeding en voorbereiding van teelramme:

“Sommige produsente plaas hulle potensiele teelramme op ‘n “oorlewingskursus” (baie lae voedingspeil) en glo dat dié wat die mas opkom, geharde en aangepaste ramme is. Hierdie ramme asook sommiges wat net op veld grootgemaak word, is dikwels skraal. Hoewel die meeste van hierdie ramme vrugbaar is, het hulle testes dikwels nie optimaal ontwikkel vir maksimum sperm- en testosteroonproduksie nie. Om ‘n hoë lampersentasie te verseker, moet hierdie ramme ‘n prikkelvoer gevoer word om hulle in ‘n uitstekende kondisie te kry en om hulle testesgrootte te maksimeer. Proewe toon dat goeie voeding vir ‘n periode van twee maande die spermproduksie kan verdubbel. Die voorbereiding van teelramme vir die paarseisoen moet twee maande voor paring in aanvang neem omdat spermselle tot 63 dae neem vanaf ontwikkeling totdat dit gereed is om die ooi te bevrug.

Die voer van hoë vlakke van grane moet vermy word omdat dit vrugbaarheid nadelig kan beïnvloed weens oormatige vetneerlegging in die skrotum wat hitte-uitruiling beperk. Om testesgroeï en spermproduksie te maksimeer moet teelramme ekstra energie, maar veral ‘n baie hoë vlak van deurvloeiproteïene, gevoer word.”

Dr Jasper Coetzee skryf in ‘n ander artikel dat “teelramme moet grootgemaak word onder toestande wat vergelykbaar is met dié waaronder hulle nageslag moet produseer en reproduseer. Die meeste kommersiële

skaapprodusente verkies geharde en goed aangepaste ramme en gevolglik moet jongramme op die veld met geen of minimale byvoeding grootgemaak word. Indien die veld nie ‘n groei van minstens 90 g/dag van speen tot prestasietoetsing op 12 of 15 maande ouderdom kan onderhou nie, moet ‘n lae vlak (300 – 750 g/ram/dag) van die ramprykkelmengsel daagliks as byvoeding voorsien word.”

In ‘n onlangse nuusbrief van Feedmaster sê Stephan Louw die volgende oor die invloed van voer op semen kwaliteit:

“Die voedingsvlak en dus ook die teenwoordigheid van die korrekte, en ook genoegsame nutriënte, speel ‘n belangriker rol in semenkwaliteite en beïnvloed die volume, konsentrasie, motiliteit en ook die teenwoordigheid van abnormaliteite in die ram se semen. Volume van die semen verminder drasties in ramme wat gewigsverliese toon. Daarteenoor word dieselfde effek, hoewel in ‘n mindere mate, gesien in ramme wat aan ‘n uitermatige hoe voedingspyl onderwerp word.

Konsentrasie, asook die motiliteit van semen toon ‘n negatiewe tendens by ramme wat beide oor- en ondervoed is. By ramme wat gewigsverliese toon kan daar ‘n afname in mortaliteit verwag word na 2 maande van ondervoeding. Ramme wat op ‘n matige vlak bo onderhoud gevoer word sal die beste semen mortaliteit toon.”

Die voedingstrategie moet volgens Mnr Stephan Louw as volg wees:

“Gedurende die aktiewe groeistadium van die ramme is dit belangrik dat hulle so gevoer word dat hul genetiese potensiaal t.o.v. groeitempo maksimaal benut word, terwyl ‘n volwasse ram net in goeie kondisie gehou hoef te word. Probleme ontstaan wel as ramme op ‘n hoë voedingsvlak gevoer word vir skoue of veilings. Die diere pas moeilik aan onder veral ekstensiewe toestande en behoort ‘n mate van aanpassing gegun te word voor die ram vir teling gebruik kan word. Die aanpassing moet geleidelik geskied om onnodige skok te vermy en optimale vrugbaarheid te verseker.”

Hendriëtte Stafford van RAMSEM sê die volgende oor voeding:

“Die belangrikste invloed van voeding is gedurende liggaamsontwikkeling en puberteit. Jonger diere is baie meer sensitief vir voedingstres as ouer diere. ‘n Lam wat met speentyd “boepens” is, sal altyd gestrem wees.

Ondervoeding by jong diere lei tot stadiger testisontwikkeling en vertraagde puberteit. A.g.v. onderdrukking van die endokriene aktiwiteit van die

testes, lei dit tot vertraagde groei en afscheidingsfunksie van die manlike reproduksie-organe.

Wanneer volwasse diere vir lang periodes blootgestel word aan swak voeding, word libido en testosteroonproduksie eerste benadeel en nie soseer die spermaktiwiteite nie. Ondervoeding kan makliker reggestel word in geval van ouer diere as in die geval van jong diere, a.g.v. permanente skade in die testes-epiteel (weefsel) van jonger diere.

Prikkelvoeding van ramme, bv. hawer, 6 tot 8 weke voor dektyd, kan semenvolume verdubbel! Lae kalorie- en proteïen diëte, asook vitamien- en spoorelementtekorte kan lei tot swakker sperm morfologie, swak vrugbaarheid en testis-degenerasie, bv. tekorte aan Vit A en E, Koper, Mangaan, Kobalt en Sink. 'n Goeie balans vanaf 6 tot 8 weke voor dektyd, is dus baie belangrik. Goeie kwaliteit deurvloei proteïne is altyd van waarde. Goeie bestuur t.o.v. die versorging en kondisie van ramme, bly goeie praktyk.

Oorvoeding, veral hoë vlakke van energie (mielies), lei tot oorvet diere, wat 'n besliste negatiewe invloed het op spermatogenese, asook op libido, veral in baie warm tye. Beide GnRH en tiroïed hormoonproduksie word onderdruk. Vetaansameling vind plaas in die nek van die skrotum wat temperatuurregulering verswak. Temperatuur van die testes is 2 tot 3 grade

laer as dié van die liggaam en sodra die temperatuur in die testes verhoog, vind 'n betekenisvolle verhoging in spermabnormaliteite plaas, asook 'n afname in kwaliteit. Hierdie gevolg word dikwels waargeneem wanneer diere voorberei word vir skoue en veilings. Aangesien die hoogste konsentrasie sperme in die stert van die epididymis gestoor word, is 'n lae temperatuur van die skrotum en die testes uiters belangrik."

Opsomming

Uit bogenoemde blyk dit dat al die kenners eens is dat voer (die regte hoeveelheid) voordelig kan wees vir spermproduksie. Die voordele van prikkelvoeding 2 maande voor dektyd is ook baie duidelik.

Al die kenners is deeglik bewus dat ramme oorvoer word vir veilings en skoue. Dit blyk of die probleem nie rasgebonde is nie.

Is dit nie ons plig as verkopers van teelramme om die belange van kopers op die hart dra en te sorg dat ramme "voorberei word" vir veilings in plaas van om hulle in sommige gevalle te oorvoer nie? *'n Dier wat oorvoer is, is nie 'n voorbeeld van die genetiese potensiaal van 'n ras nie, dit is net 'n dier wat vet is.*

Daar verskyn elders in die Dorpernuus 'n artikel oor die voorbereiding van ramme.

NamTags

Also available: Leadertags in 16 colours imported from Australia.

Fits the applicator perfectly - no jamming or tearing. **Free laser printing done, should you buy any tags through an authorized dealer.**

FREE

LASER

PRINTING

ON

ALL

OUR

TAGS*

Available in these colours

Can be used with known eartag applicators. You only need a NamTag steelpin

SWAVET RSA (PTY) LTD

83 Design Boulevard, Northlands Devo Park
New Market Rd, Northriding, 2152
Tel: +27-11-704-7218
Fax: +27-11-704-7203
E-mail: sales@swavet.co.za

SWAVET (PTY) LTD

137 Stubel Street, Windhoek
Tel: +264-61-237356
E-mail: stock@swavet.com.na

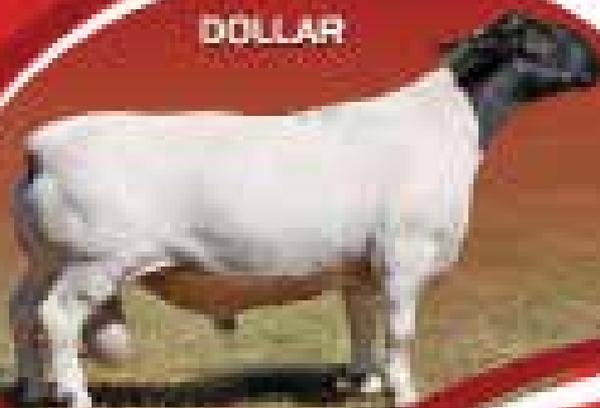
Leroy Phillips Home of high quality & functional droppers

EST. 1974

DORPERS

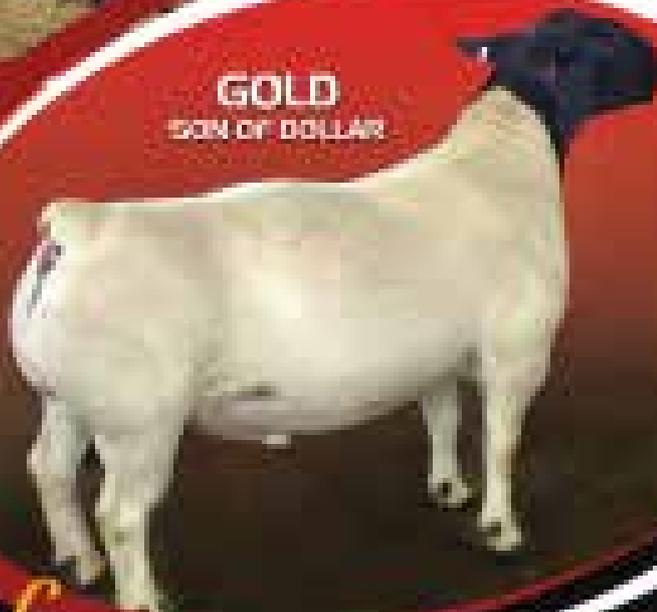
"Where the sires are bred"

DOLLAR

Leroy Phillips Dorpers retains the #1 selling position at the Uplington National Sale for the second consecutive year.

GOLD
SON OF DOLLAR

Hall of Fame Great sires past & present

Dollar - Sold to Mickey Phillips & Leah Nel
Oorlog - Sold to Francis Vreughe & Jan Wiese
Perfect - Sold to Jean Aggenbach
Silver - Sold to Louis de Scande
General - Sold to Marie Compton
Kokkoot - Sold to Jean Aggenbach

Boesman - Sold to Mickey Phillips
Legend - Sold to Jennie Vreughe & Dave Wiese
Sir - Sold to Raymond Brown
Boesman 2 - Sold to William Avenant
Admiraal - Sold to Francis Vreughe & Jan Wiese
007 - Sold to Louis de Scande

Leroy Phillips EST. 1978
Home of high quality & functional Dorpers.

DORPERS

"Where champions are bred"

We are proud to announce that the World Senior and Grand Champion ram 2016 is a Dollar son.
The 2014 World Junior and Grand Champion ewe's mother was bred by Leroy Phillips Dorpers.

World Champion Show 2014

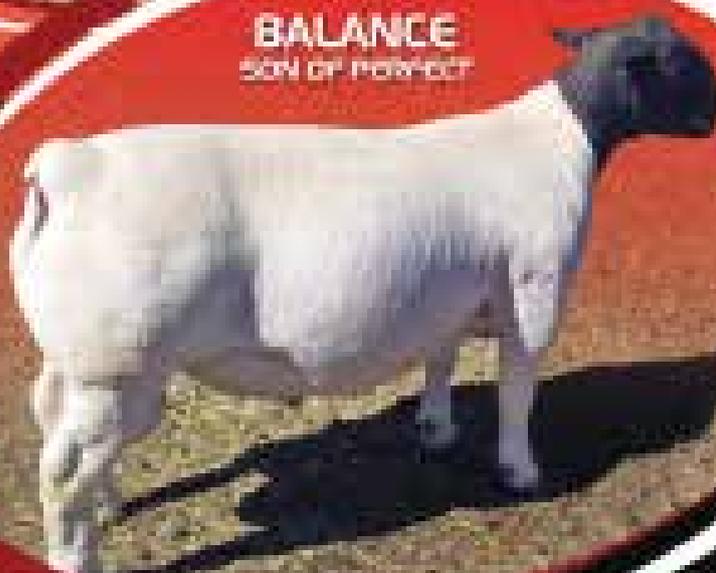
World Champion Dorper Ram 60 - 75 kg
World Champion Dorper Ram over 75 kg
World Junior Champion Dorper Ram
World Grand Champion Dorper Ram

2016

World Champ Dorper Ram over 75 kg
World Junior Champ Dorper Ram

BALANCE
SON OF PERFECTION

Embryos &
semen available
on request

Visitors always welcome at Country View

Cell: (+27) 0824141616 • Tel: (+27) 043 9679053
Email: leroy@phillipsdorpers.co.za • www.leroyphillipsdorpers.co.za

D919
D1700

More lameness advice
More lameness advice **1835**

1835

Tel: 017 82 988 33034 - 017 81 42 8817
PO BOX 89999 WINDYBUSH NSW 2868 AUSTRALIA
www.1835.com.au | www.1835.com | Facebook: www.facebook.com/1835.com.au

1835 is a Registered Veterinary Clinic, Horse, Sheep and Cattle service:

- + Preparing and marketing of ewes and bull semen.
- Laparoscopic interventions.
- Specialisation in all and all equipment for small stock and cattle.
- + Carried all services for small stock.
- + Embryo flushing, freezing and transfer for small stock.
- + Embryo exports.

Specialised skills: and Theriogenology = Fertility.

VOORBEREIDING VAN TEELRAMME VIR 'N SUKSESVOLLE PAARSEISOEN

DR. JASPER COETZEE PR.SCI.NAT. (ANIM.SCI.) PH.D. (AGRIC.)
STELLENBOSCH
PROFESSIONELE VEEKUNDIGE (400328/83);
SKAAPVOEDING- EN BESTUURSPESIALIS KONSULTANT
jasperco@iafrica.com

Teelramme moet voor die aanvang van die paarseisoen 'n volledige teelgeskiktheidtoets ondergaan om te verseker dat hulle vrugbaar, vry van enige geslagsiektes asook dekbehendig is en 'n hoë geslagsdrang het. Daarbenewens moet hulle optimale voeding ontvang om te verseker dat hulle in 'n uitstekende kondisie is, maar nie oorvet nie, om testisgroei en spermproduksie te maksimeer, want ongeveer 125 tot 500 miljoen sperme is nodig vir elke suksesvolle bevrugting.

Produsente is dikwels bereid om aansienlike bedrae vir teelramme te betaal, maar is soms nie bereid om 'n bietjie moeite te doen asook 'n paar rand te spandeer om hierdie diere behoorlik voor te berei om maksimum reproduksietempo te verseker nie. Aangesien teelramme 'n betreklike klein groepie diere verteenwoordig, is daar nie 'n verskoning vir swak reproduksieprestasie wat voortspruit uit swak voeding en voorbereiding nie. Aangesien die produksiesiklus van sperme sewe tot agt weke duur, moet die voorbereiding van teelramme minstens twee maande voor die paarseisoen 'n aanvang neem (Henderson, 1990).

Grootmaak van jongramme

Afhangend van die ras begin ramlammers reeds al van twee tot drie maande ouderdom om sperme te produseer. Gewoonlik kan hulle nie die ooie bestyg en ejakuleer voor ongeveer vier tot vyf maande ouderdom nie. Teen die tyd (d.i. ongeveer op ses maande ouderdom) wat hulle ongeveer 67 % van die volwasse ramme se massa bereik, behoort hulle voldoende hoeveelheid volwasse sperme te produseer wat ooie kan bevrug. Ramlammers moet dus voor hierdie ouderdom/massa gespeen word om ongewenste dragtigheid te voorkom (Henderson, 1990).

Waar ramlammers na speen gedurende hulle vroeë seksuele ontwikkeling in aparte troppe, sonder enige kontak met ooie, grootgemaak word, kan van hulle homoseksuele neigings ontwikkel. Sulke ramme reuk dikwels onder die ooie se pense omdat hulle gewoon was om aan die ramme se skede en testes te ruik. Sulke ramme sukkel om die vulva te vind en dek soms in die ooi se rektum. Ander bestyg weer ooie van die ooie se kop se kant. Van die ramme wat wel die vulva vind, is gewoon aan ramme wat vorentoe beweeg en hulle val dikwels agteroor as die ooi stilstaan. Sommige ramme pas mettertyd aan, maar dit kan 'n negatiewe invloed op besetting hê. Om homoseksualiteit te voorkom, moet 'n aantal gesonde (siektevrue) volwasse ooie (20 – 25 ooie/100 rammetjies) tussen die ramlammers gedurende die grootste deel van hulle eerste jaar geplaas word (Henderson, 1990). Teen ongeveer 12 maande ouderdom behoort die seksuele voorkeure van die jongramme permanent gevestig te wees. Hierdie ooie moet gereeld met “vars” ooie omgeruil word omdat die rammetjies die ooie geweldig uitput deur hulle voortdurend rond te jaag en te dek. Voordat die ou ooie by die speenramlammers geplaas word, moet die ramlammers se testes almal gevoel word om enige sigbare probleme (bv. bybalontsteking) op te spoor wat dalk kan versprei en sodoende ander ramme kan besmet.

Vorbereiding van teelramme

(1) 12 weke voor die paarseisoen

Teelramme moet minstens drie maande voor die paarseisoen aangekoop word sodat hulle voldoende tyd het om by die nuwe omgewing te akklimatiseer. Teelramme moet van telers, wat dieselfde teeldoelwitte as die koper het, gekoop word en moet in toestand wat vergelykbaar is met dié waaronder hulle nageslag moet produseer en reproduseer, grootgemaak word. As teelwaardes, soos bereken met BLUP, beskikbaar is, ignoreer INDEKSE want teelwaardes verskaf meer akkurate inligting. BLUP is 'n “TOOL,” en dit moet gebruik word, maar die res

van die ram moenie misgekyk of die “syfers” moenie geïgnoreer word nie (Merinoplan, 2007). Aangesien massa vleis en wol geproduseer per hektaar die belangrikste winsdrywer in skaapboerdery is, moet wanneer BLUP-teelwaardes beskikbaar is, die ramme geselekteer word wie se teelwaarde bogemiddeld vir TWW (totale massa lam gespeen) is. Die teelwaardes vir al die ander eienskappe moet egter geeneen negatief wees nie, m.a.w. die eienskappe moet altyd in balans wees en daar moenie net vir een eienskap geselekteer word nie (Olivier, 2008).

Waar BLUP-teelwaardes nie beskikbaar is nie, selekteer teelramme op grond van hulle moeders se reproduksieprestasie (aantal lammers gespeen/aantal lamkanse). Gee dus voorkeur aan ramme gebore uit moeders wat meer lammers gespeen het as kere wat hulle lamkanse gehad het en verkieslik al hulle lammers suksesvol grootgemaak het. Gee ook voorkeur aan tweelinggebore ramme met 'n hoë libido (pers lieste) asook dié met groot testes. Testisgrootte affekteer nie net die ram se eie vrugbaarheid nie, maar ook die van sy vroulike nageslag (Henderson, 1990). Navorsers van Skotland het gevind dat vroulike nageslag van ramme met groot testes vrugbaarder is as die afkomstig van ramme met klein testes (sogenaamde grootbalsindroom volgens Nieu-Seelanders) (Henderson, 1990). Testisomtrek is positief gekorreleer met spermproduksie en manlike hormoonproduksie asook met die ovulasietempo (aantal eiselle afgeskei), meerlinggeboortes en ouderdom van geslagsrypheid van hulle vroulike nageslag (Henderson, 1990; Kimberling & March, 1997). Voorkeur moet ook gegee word aan ramme met 'n “wakker,” lewendige en aggressiewe voorkoms. Die oë moet veral helder, wakker en lewendig wees. Sulke ramme en veral aggressiewe ramme is meer geneig om 'n sterker geslagsdrang (libido) te hê en meer vrugbaar te wees as dié wat skugter en “slaperig” vertoon. Die gebruik van eersgenoemde ramme sal tot hoër besetting en meer meerlinge aanleiding gee (Henderson, 1990).

Ramme moet minstens twee maal per jaar geskeer word om probleme met hittestres en brommeraanvalle te beperk. Paring moet egter verkieslik met kortwol (korter as 4 maande) geskied, want lang wol (> 6 maande) verhoog hittedrukking wanneer paring in warm weer geskied, wat die geslagsdrang (libido) van ramme en die ovulasietempo van ooie nadelig beïnvloed. Ramme met 'n langer wolgroei is ook meer vatbaar vir brommeraanvalle terwyl ramme met kortwol meer aktief en meer beweeglik is (Wilson, 2003). Selfs klein brommeraanvalle soos die grootte van 'n R5-muntstuk by die basis van die horings kan 'n ram tydelik onvrugbaar maak en dit verlaag ook die libido. Teelramme moet verkieslik nie korter as agt weke voor paring geskeer word nie omdat dit 'n negatiewe

invloed op hulle vrugbaarheid kan hê. Skeer in warm maande verkieslik langer as drie maande voor die paarseisoen. Indien skeer gedurende die warm maande van die jaar geskied, moet koelte vir die eerste paar weke na skeer voorsien word om “somersteriliteit” te voorkom, want kortwol (< 2 maande) verhoog tydelike onvrugbaarheid. Veranderinge in die semen kan binne drie dae na ‘n toename in skrotale temperatuur gebeur. Om oorverhitting van die skrotum te voorkom weens oormatige wolbedekking, moet die wol op die skrotum tydens skeer ook afgeskeer word (Greig, 2007). Pasgeskeerde ramme is dikwels, weens hulle veranderde voorkoms, geneig om te baklei. Deur pasgeskeerde en aangekoopte ramme eers na dip vir ‘n kort periode styf saam te kraal, kan die bakleiry baie verminder word (Vipond & Greig, 2007).

Teelramme behoort ook drie maande voor die aanvang van die dekseisoen met Multimin™ (G1853: bevat sink, mangaan en selenium) asook Vitamien A en E ingespuut te word om beide vrugbaarheid en weerstand teen siektes te maksimeer. Die spoorelemente sink, mangaan en koper is noodsaaklik vir die produksie van goeie gehalte semen asook vir ‘n hoë geslagsdrang. Besetting verhoog indien ramme met selenium gespuut word (Vipond & Greig,

2007), want selenium is ‘n kritieke komponent van die stert van die spermatozoa. Koper moet net gespuut word indien ‘n kopertekort gediagnoseer is. Sink en Vitamien A word benodig vir spermproduksie. Ramme wat sink- en Vitamien A-tekorte het, het sagte testes (sagte balsindroom) en produseer swak gehalte semen (Wilson, 2003). Ramme benodig byvoorbeeld twee maal meer sink vir optimale spermproduksie as vir optimale spiergroei (Underwood & Suttle, 1999).

Die laaste Bloutonginspuiting (d.i. Bloutong C) moet verkieslik nie korter as 12 weke voor die paarseisoen gespuut word nie. Indien dit nie moontlik is nie moet die reeks (d.i. Bloutong A, B en C) na die paarseisoen, minstens drie weke uitmekaar gespuut word. Om die moontlike verspreiding van wurmweerstand deur aangekoopte teelramme te voorkom, moet hierdie ramme aanvanklik onder kwarantyn gehou en gedoseer word volgens die voorskrifte wat op www.landbou.com in die artikels: “Holistiese bestuur van interne parasiete by skape en bokke” en “Kwarantyn en behandeling” gegee word.

(2) Agt weke voor die paarseisoen

Dit is eenvoudig nie net die deponering van die semen in die geslagskanaal van die ooi wat belangrik is nie, maar veral die gehalte en die hoeveelheid van die semen is van kardinale belang (Henderson, 1990). Sommige produsente plaas hulle potensieële teelramme op ‘n

“oorlewingskursus” (baie lae voedingspeil) en glo dat dié wat wel die mas opkom, geharde en aangepaste ramme is. Hierdie ramme, asook sommige wat net op veld grootgemaak word, is dikwels skraal. Hoewel die meeste van hierdie ramme vrugbaar is, het hulle testes dikwels nie optimaal ontwikkel vir maksimum spermproduksie (spermatogenese) nie. Spermproduksie vind deur die jaar plaas, maar die volume en digtheid asook hulle geslagsdrang bereik ‘n laagtepunt in die nie-aktiewe geslagsseisoen (± Julie – Desember) (Henderson, 1990; Greig, 2007). Dit is daarom veral gedurende hierdie tyd, maar ook gedurende die aktiewe geslagsseisoen (± Januarie – Junie) noodsaaklik dat ramme betyds prikkelvoeding ontvang en geoefen word voor die aanvang van die paarseisoen. Om ‘n hoë lampersentasie te verseker, moet teelramme ‘n prikkelvoer gevoer word om hulle in ‘n uitstekende kondisie (kondisiepunt van 3.5 tot 4: Henderson, 1990; Greig, 2007) te kry en om hulle testisgrootte te maksimeer sodat maksimum spermproduksie kan plaasvind (Crocker, 1996). Ongeveer 20 miljoen sperme word daagliks per gram testis geproduseer (Henderson, 1990; Crocker, 1996). Hoewel die testisgrootte tussen rasse varieer, behoort die testisomtrek volgens Greig (2007) van ramme, binne een maand voor die paarseisoen, die volgende te wees:

Ouderdom (maande)	Testisomtrek (cm)
6 – 8	26 – 34
8 – 12	28 – 38
12 – 18	30 – 40
Ouer as 18	30 – 44

Proewe toon dat goeie voeding vir ‘n periode van twee maande die spermproduksie kan verdubbel. Die voer van hoë vlakke van grane (bv. mielies, kleingrane of sjokoladegrane) moet vermy word omdat dit vrugbaarheid nadelig kan beïnvloed weens oormatige vetneerlegging in die skrotum, veral in die nek van die skrotum, wat hitte-uitruiling beperk. Om testisgroei en spermproduksie te maksimeer, moet teelramme ekstra energie, maar veral ‘n baie hoë vlak van deurvloei proteïene gevoer word, want dit bevorder die groei van die testes en die spermproduksie (Henderson, 1990). Volgens Vipond & Greig (2007) moet hierdie aanvulling 16 % proteïene bevat. Teelramme moet gevolglik vanaf twee maande voor paring ‘n hoë deurvloei proteïene-gebaseerde prikkel (resepte op aanvraag beskikbaar) teen ‘n beperkte peil (500 – 1 500 g/ram/dag) met vreetspasie vir elke ram gevoer word. Indien die weiding skaars is, moet goeie kwaliteit lusernhooi ad lib. bygevoer word. As alternatief kan ‘n volledige ramrantsoen gevoer word (resepte op aanvraag beskikbaar). Voldoende vreetspasie (± 60 cm/ram: Vipond & Greig, 2007), sodat alle ramme gelyktydig kan vreet, moet te alle tye beskikbaar wees.

Saadkwaliteit van teelramme kan verbeter word deur hulle vanaf agt weke voor die paarseisoen met koringkiemolie (± 25 ml/ram) een tot twee keer per week te doseer. Enige stres, van watter aard ook al, veral as daar meer as een vorm van stres gelyktydig gebeur, kan die gehalte van die saad verlaag. Slegs geringe verhogings in liggaamstemperatuur vir kort periodes kan die vorming van lewensvatbare semen ontwrig (Wilson, 2003). Vermy alle stresvolle aktiwiteite (bv. skeer, dip, oormatige hantering, ensovoorts) korter as agt weke voor paring. Knip kloue indien hulle lank is. As daar tekens van vrotpootjie is, jaag hulle deur 'n voetbad met 'n 10 % sinksulfaatoplossing (Vipond & Greig, 2007). Voorsien skaduwee in die vorm van koeldebome of skadunet gedurende warm tye (> 32 oC) van die jaar om somersteriliteit te voorkom. Wanneer die temperatuur meer as 32 oC vir lang periodes is of 'n kort periode van baie hoë temperatuur (38 oC of hoër) sal die produksie van lewensvatbare sperme nadelig beïnvloed word. Volwasse sperme wat volledig ontwikkel is en reeds in die bybal gestoor is, word baie minder geaffekteer as sperme in die ontwikkelende stadiums (Wilson, 2003). Voldoende koel en skoon drinkwater moet te alle tye beskikbaar en so na as moontlik aan die skaduwee wees (Wilson, 2003).

Hoe meer kere 'n ooi gedek word, hoe beter die kans om haar beset te kry en tweelinggeboortes verhoog ook dramaties (Mattner & Braden, 1967). Om dus te verseker dat teelramme ooie soveel kere as moontlik gedurende haar hitteperiode dek, moet die ramme oor 'n baie hoë libido (geslagsdrang) beskik en topfiks wees. Waar ramme vir 12 weke voor die paarseisoen geoefen is deur daaglik 3 km in 25 minute af te lê, was die lampersentasie van die geoefende ramme se ooie 92 % teenoor 76 % van die ongeefende ramme se ooie. Teelramme moet dus vanaf minstens twee maande voor die aanvang van die paarseisoen fiks gemaak word deur hulle vroegoggend en laatmiddag vir minstens 'n halfuur vinnig te laat stap.

(3) Ses weke voor die paarseisoen

Ondersoeke toon dat tot 33 % van teelramme vrugbaarheid- en/of dekbeheidigheidsprobleme het (MacLaren, 1988). 'n Komitee van veeartse onder leiding van dr. Roland Larson sal gedurende die tweede helfte van 2008 'n gestandaardiseerde prosedure bekendstel om ramme vir teelgeskiktheid te toets en te sertifiseer. Ramme moet ongeveer ses tot 10 weke (Greig,

2007) voor die paarseisoen aan 'n volledige teelgeskiktheidstoets deur 'n ervare veearts onderwerp word. Dit sluit 'n volledige fisiese ondersoek van die ram en sy geslagsorgane; evaluering en ondersoek van 'n semenmonster; meet van skrotumomtrek asook 'n

dekbeheidigheidsstoets in. Die skrotumomtrek moet minstens 30 cm, maar verkieslik 35 cm en meer, op 15 maande ouderdom vir ramme in 'n goeie kondisie wees.

Die sperme word in die onderste deel of die stert van die bybal (epididymis) gestoor. Wanneer ramme goed voorberei en gereed is vir die paarseisoen moet die bybal die grootte van 'n tafeltennisbal (2 – 3 cm deursnit) hê wat 'n aanduiding is dat daar voldoende sperme vir die dekseisoen is. Nog 'n teken van gereedheid is dat die binne gedeelte van die dye (lieste) pers moet wees met heelwat was (vet/olie) teenwoordig (Greig, 2007). Die perskleur en die voorkoms van die "vetterigheid" in die lieste moet progressief toeneem soos die paarseisoen nader kom (Henderson, 1990).

Geslagsdrang of libido is die ram se drang om te dek. Die eerste tekens daarvan val saam met die aanvangs van puberteit (geslagsrypheid) en die begin van spermproduksie. Libido word deur die vrystelling van testosteroon beheer. Voeding kan ook 'n merkbare effek op die ram se drang (libido) hê om te dek terwyl ondervoeding spermproduksie affekteer sowel as die libido verlaag (Wilson, 2001). Ramme moenie net in staat wees om die ooie te bestyg nie, maar hulle behendig genoeg wees om semen suksesvol in die geslagskanaal van die ooi te deponer. Die dekbeheidigheid van ramme kan tussen bloedlyne varieer (Wilson, 2001).

Ramme moet dus verkieslik vir dekkapasiteit (d.i. die kombinasie van geslagsdrang en dekbeheidigheid) getoets word (Seaman, 2004), want dit gee 'n aanduiding van die ram se dekprestasie in die praktyk (Wilson, 2001). Die vermoë van ramme om kragtig en behendig "deur te stamp" (thrust) en te ejakuleer is geneties oorerflik. Sulke ramme se vroulike nageslag is geneig om vrugbaarder te wees (Henderson, 1990). Die normale aanbeveling vir die toets van dekkapasiteit is om drie tot vier ooie elk in 'n ooiokrat te plaas en dan een tot twee ramme vir 12 tot 20 minute by hulle te plaas. 'n Ram met 'n hoë geslagsdrang en wat dekbeheidig is, behoort 3 tot 4 suksesvolle dekkings gedurende hierdie periode uit te voer (Henderson, 1990). Ramme met 'n lae geslagsdrang toon min belangstelling en die kans is goed dat hulle die res van hulle lewe so sal bly. Ongeveer 80 % van die ramme behoort hierdie dekkapasiteitstoets te slaag (Henderson, 1990). Dr. Ian Herbst van Caledon het by geleentheid 100 ramme aan 'n soortgelyke deктоets onderwerp. Van hierdie 100 ramme was 21 nie in staat om die ooie suksesvol te dek nie. Hierdie 21 ramme is vir 'n maand tussen 'n trop ou ooie geplaas met die hoop dat hulle sal leer om te dek. Na 'n maand is hierdie 21 ramme weer getoets. Slegs een van hulle was met die opvolgtoets in staat om 'n ooi suksesvol te dek. By nadere ondersoek het dit geblyk dat die meeste van die vaders van hierdie 21 ramme

se paringstroppe 'n lae lampersentasie (sommige < 50 %) gehad het. 'n Groep Nieu-Seelandse se navorsers rapporteer van 'n ram wat 80 keer gespring het voordat hy geëjakuleer het. 'n Ram met 'n hoë dekvermoë is in staat om 50 dekkings in een week uit te voer terwyl sommige ramme tot 40 oöie per dag kan bestyg. Die beste ramme is in staat om elke keer of elke tweede keer as hulle 'n oöi bestyg, te ejakuleer. Gemiddelde ramme ejakuleer eers nadat hulle 'n oöi drie of vier keer bestyg het terwyl swakker ramme oöie aanhoudend bestyg en baie besig vertoon, maar selde of ooit ejakuleer (Henderson, 1990), wat 'n groot negatiewe invloed op die lampersentasie het.

Alle aktiwiteite, soos die nodige doserings vir beide ronde- en neuswurm asook entings (nie bloutong of enige enting wat 'n koorsreaksie tot gevolg het nie) moet, waar moontlik, nie korter as ses weke voor die paarseisoen gedoen word nie. Ramme moet met 'n multi-klostridiale entstof geënt word. Alle entings wat 'n koorsreaksie tot gevolg het, moet liefers na die paarseisoen geënt word.

Samevatting

Vir die verhoging van reproduksietempo konsentreer produsente grootliks op die oöi deur die wat gereeld 'n lam speen te selekteer en oöie goed voor te

berei vir paring (bv. prikkelvoeding). Die bydrae van teelramme tot 'n hoë reproduksietempo kan egter nie verontagsaam word nie. Teelramme moet daarom voorkeur en spesiale behandeling ontvang. Die fokus moet op maksimale testisgroeï en spermproduksie asook goeie gesondheid en 'n hoë fiksheid speil wees. Volgens Henderson (1990) is die mees sinvolle benadering om ramme dwarsdeur die jaar in 'n goeie kondisie te hou en dan twee maande voor die paarseisoen 'n prikkelvoer te gee. Om volgehoue teeltvordering te verseker, moet minstens een-derde tot 'n helfte van die ramme jaarliks met nuwe ramme, wat verkieslik geneties beter is, vervang word (Wilson, 2001; McLennan & Knight, 2003). Daarbenewens moet 'n doeltreffende gesondheidsbeheerprogram, wat beide dosering en die noodsaaklike entings insluit, gevolg word. Aangesien die produksiesiklus van sperme sewe tot agt weke duur, behoort teelramme vir minstens 12 weke voor die paarseisoen nie met enige lewende entstof ingespuït te word nie. Dit is belangrik om daarop te let dat nie alle vet en onfiks teelramme onvrugbaar is nie, maar vet en onfiks is hoë risikofaktore. Hierdie artikel moet saam met die artikel "Die Ramfaktor sleutel tot verhoogde reproduksietempo," en "Toepassing van doeltreffende paringstelsels verseker hoë lampersentasie" wat voorheen in die Wolboer verskyn het, bestudeer word.

Alle ramme vir Brucella Ovis en vrugbaar getoets. SOOS ALTYD!

AANBOD:

50 Dorper Ramme • 50 Witdorper Ramme • 15 Boerbok Ramme

Donderdag, 3 Augustus 2017

Upington Skougronde om 11:00

Martin Compion: 083 259 5217 • E-pos: white1@mweb.co.za

AGENTE:

Silean von Molligh 082 844 8854
 Jan Engels 082 772 8787
 Herman Smit 082 373 6822
 Giel Olivier 082 493 4972
 Jood Cloete 082 410 2449
 SJ van Schalkwyk 084 701 2978

Wille Burger 063 630 6319
 Dawie Theron 063 337 7381
 Schalk Koen 063 727 4389
 Gerald Markram 062 924 1188
 Jaco Pieterse 062 411 3408
 Pieter de Klerk 063 338 3889

AGENTS: David Nel 079 881 9391

Companion

www.martincompion.co.za

Alle ramme vir Brucella Ovis en vrugbaar getoets. SOOS ALTYD!

AANBOD:

50 Dorper Ramme • 50 Witdorper Ramme • 15 Boerbok Ramme

Donderdag, 3 Augustus 2017
Upington Skougronde om 11:00

Martin Compion: 083 259 5217 • E-pos: white1@mweb.co.za

AGENTE:

Steen von Wedigh 082 844 8804
Jan Engels 082 772 8767
Herman Smit 082 373 8822
Oel Oliver 082 488 4872
Joel Cloete 082 410 2449
SJ van Schalkwyk 084 701 2978

Wille Burger 083 830 8319
Dawie Theron 083 337 7381
Schalk Koen 083 727 4399
Gerad Mariman 082 924 1188
Jaco Pieterse 082 411 3408
Pieter de Klerk 083 338 3889

AFSLAER: David Nel 079 881 9391

FOTO GENEEM TYDENS INSPEKTEURS EN BEOORDELAARSDAG

DIE DORPER INSPEKTEUR

ATTIE WESTRAAD

Wie is die mense en wat doen hulle nou eintlik?

Die Inspekteurkode beskryf 'n Dorperinspekteur as volg:

Van die eienskappe wat gesoek word by persone wat oorweeg word vir die pos van Dorper Inspekteur, is daar drie wat uitstaande is, naamlik: EERLIKHEID, BETROUBAARHEID en GOEIE MENSEVERHOUDINGS. As enige persoon nie voldoen aan hierdie drie eienskappe nie, kan hy nie eers oorweeg word vir aanstelling nie.

Ons Inspeksiestelsel is een van die hoekstene van ons Genootskap en het baie bygedra tot die vinnige vordering van die ras. Gelukkig het ons nog altyd persone gehad wat hierdie werk met trots en eer kon verrig.

Die voornemende inspekteur moet natuurlik ook oor die nodige KENNIS beskik. Dit is egter iets wat met ondervinding groei en aangeleer word. Die eerste drie eienskappe moet egter deel van sy karakter wees.

So 'n persoon moet gemaklik met ander mense kan KOMMUNIKEER en moet oor die vermoë beskik om sy KENNIS te kan OORDRA aan sy medeboer.

Sodra u met enige werk van die Genootskap begin is u 'n amptenaar van die Genootskap en moet u die belange van die Genootskap altyd eerste stel.

Moet nooit u posisie misbruik vir eie belang en finansiële gewin nie.

Inspekteurs moet streng volgens die Rasstandaard werk op alle gebiede. Geen Inspekteur mag sy eie standaard toepas nie en moet in alle opsigte volgens die Genootskap se standaard werk.

Geen Inspekteur het die reg om die werk van 'n ander Inspekteur in die openbaar te kritiseer of af te kraak nie.

Alhoewel bogenoemde net 'n uittreksel uit die inspekteurkode is, is dit nogal 'n mondvol. Mens hoor baie dat Inspekteurs kritiseer word en mens beseft nie dat hierdie somtyds ondankbare werk 'n groot opoffering is nie.

So hoe word mens 'n inspekteur?

Wel dit is nie 'n maklike of kort pad nie en as jy nie en kan jare neem, maar in kort moet jy:

1. 'n Junior Dorper kursus doen
2. Twee senior kursusse doen.
3. As jy jou tweede senior kursus met meer as 70% geslaag het en die kursus nie langer as 1 jaar vantevore gedoen het nie, kan jy inskryf vir 'n beoordelaarseksamen. Beoordelaarseksamens vind slegs plaas as daar ten minste 8 kandidate is wat kwalifiseer en ingeskryf het, dus gebeur dit dat daar sommige jare nie beoordelaarseksamens nie.
4. 'n Beoordelaarseksamen tel uit 600 punte en jy moet 'n gemiddeld van 65% kry om te slaag asook ten minste 60% in elke afdeling. Min kandidate slaag hul eksamen met die eerste probeerslag.
5. Nadat jy die eksamen geslaag het, moet jy 3 skoumeelope saam met 3 verskillende inspekteurs doen. Die inspekteurs dien verslae in oor jou kennis asook ander aspekte en eienskappe waaroor 'n beoordelaar moet beskik. As die verslae van al 3 inspekteurs positief is, word jy aangestel as 'n beoordelaar van die genootskap.
6. Sommige persone verkies om beoordelaars te bly en ander wil graag inspekteurs word. Om 'n inspekteur te word moet jou klub jou op hul AJV nomineer na die Raad van die genootskap vir oorweging om aan te stel as inspekteur. Onthou dat Inspekteurs (anders as beoordelaars) is werknemers van die genootskap en indien die Raad 'n persoon aanstel as inspekteur word jy in wese "indiensgeneem" deur die Genootskap. Die Raad neem nie slegs die kennis van 'n persoon in ag as hulle die aanstelling van 'n inspekteur oorweeg nie, maar ook al die ander vereistes wat 'n inspekteur aan moet voldoen volgens die inspekteurskode.
7. As die Raad besluit om 'n persoon aan te stel as inspekteur, moet die persoon nog 5 meelope (plaasinspeksies en veilingsinspeksies) saam met 5 verskillende inspekteurs doen.
8. As die kantoor al 5 positiewe verslae ontvang het, word die persoon amptelik aangestel as 'n inspekteur.

Hieronder is die statistiek van een van ons Inspekteurs, Mnr Hendrik van Zijl:

HENDRIK VAN ZIJL

Mnr van Zijl doen sy eerste inspeksie 31 jaar gelede in 1986. Hy reis altesaam 138,878km in sy hoedanigheid as Inspekteur van die genootskap om inspeksies te doen, kursusse aan te bied en skoue te beoordeel. In die 31 jaar tydperk doen hy altesaam 372 plaas en veilingsinspeksies. Hy het altesaam 13,040 Dorpers en Wit Dorpers gekeur.

Mnr v Zijl het ook 11 Nasionale Skoue in Suid Afrika beoordeel en 2 Nasionale Skoue in Namibië en 'n verdere 16 Streekskampioenskappe, waarvan 8 in Dorperland, 5 in Weskaap en 3 in Overvaal. Hy het ook 10 Kursusse aangebied en was eksaminator by 3 Beoordelaarseksamens.

Asof bogenoemde Mnr v Zijl nie besig genoeg gehou het nie, was hy ook 14 jaar lank die voorsitter van Dorperland Dorperklub en 7 jaar op die Raad van die genootskap, waarvan hy 2 jaar vise-President en 1 jaar waarnemende President was. Mnr v Zijl word in 2011 op die ererol van die genootskap geplaas.

Dankie vir alles wat jy vir die genootskap en Dorperas gedoen het Oom Hendrik.

Dankie ook aan al die inspekteurs en beoordelaars vir die werk wat julle onbaatsugtig verrig vir die genootskap en tot bevordering van die Dorperas.

As jy weer langs die ring staan moet nie net kritiek lewer oor die taak wat inspekteurs verrig in die ring nie, gee somtyds 'n kompliment ook.

NUWERUST DORPERSTOET

**2016: WERELD TELER NAW KAMPIONEN
EN TELER NAW DIE SEBENTE PUNTIE**
**2016: WERELD TELER NAW KAMPIONEN
EN TELER NAW SEBENTE PUNTIE**

WORLD RESERVE JUNIOR CHAMPION RAMP
WORLD RESERVE SENIOR CHAMPION RAMP
WORLD RESERVE GOAT CHAMPION RAMP
WORLD RESERVE JUNIOR CHAMPION C&I
WORLD RESERVE SENIOR CHAMPION C&I
WORLD RESERVE GOAT CHAMPION C&I
WORLD CHAMPION C&I 40-50 kg
WORLD CHAMPION C&I 50-60 kg
WORLD CHAMPION GOAT & C&I
WORLD CHAMPION 2-HAND C&I
WORLD CHAMPION 4-HAND C&I
WORLD CHAMPION FANDED UNDER 45 kg
WORLD CHAMPION FANDED 45-75 kg
WORLD CHAMPION GOAT
(Ramp, C&I or 2-Hands)

- World Reserve Junior Champion Ramp
- World Reserve Senior Champion Ramp
- World Reserve Goat Champion Ramp
- World Reserve Junior Champion C&I
- World Reserve Senior Champion C&I
- World Reserve Goat Champion C&I
- World Champion C&I 40-50 kg
- World Champion C&I 50-60 kg
- World Champion Goat & C&I
- World Champion 2-Hand C&I
- World Champion 4-Hand C&I
- World Champion Fanned under 45 kg
- World Champion Fanned 45-75 kg
- World Champion Goat
(Ramp, C&I or 2-Hands)

2017 WORLD CHAMPION

- 1st Reserve
Lynchburg
- 2nd Junior
Lynchburg
- 3rd Reserve/Goat
Lynchburg
- 4th Reserve/Goat
Lynchburg
- 5th Reserve/Goat
Lynchburg
- 6th Reserve/Goat
Lynchburg

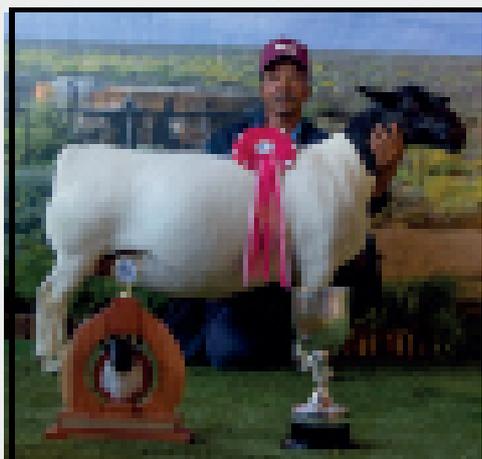
Witwatersrand 2-jaar Oel

Witwatersrand Oel van 60 000 kg

Witwatersrand 4-jaar Oel

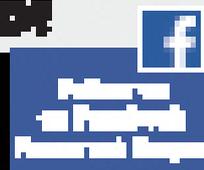
**Witwatersrand
Senior Kampioen Oel**

**Witwatersrand Reserve Senior en
Reserve Oewerskape Ram**

Witwatersrand is 'n belangrike deel van die Dorperstud se sukses. Ons is trots op die sukses van ons deelnemers en hulle ramme. Ons is ook trots op die sukses van ons deelnemers en hulle ramme.

www.dorperstud.co.za

DOMSIEKTE BY OOIE KAN STRATEGIES VERMINDER WORD

DEUR KENNETH BOTHA,
TEGNIESE DIREKTEUR VAN BARNLAB.
kenneth@barnlab.co.za OF 082 894 1488

Boere koop soms skape in by veilings vanoor die hele land met hoë verwagtinge van ooie wat maklik gaan lam met baie tweeling. Ons is net soos baie ander boere gou ontnugter deur baie ooie wat gevrek het voor en na lamtyd. Na 'n paar oproepe na kundiges toe het ek die boodskap gekry "raak gewoon daaraan, dit is skaapboerdery".

Ooie ervaar meestal probleme voor en na lamtyd en die grootste persentasie mortaliteite by hierdie ooie kan toegeskryf word aan metaboliese steurnisse. Hierdie steurnisse veroorsaak kondisie verliese by ooie asook lae melkproduksie by die ooie wat wel hierdie metaboliese steurnisse oorleef. Hierdie verlaag beslis groot verliese in baie boerderye en goeie ooie en hulle nageslag word soms uitgeskot weens swak prestasie as 'n gevolg van metaboliese steurnisse.

Een van die metaboliese steurnisse wat sekerlik enorme verliese veroorsaak in meeste kuddes is "domsiekte" by ooie. Dit is veral die ooie wat dragtig is met meerlinge of ooie wat lam met meerlinge, wat die hoogste persentasie "domsiekte" ervaar. Domsiekte (soortgelyk aan ketose by melkbeeste) is 'n toestand wat dus voor lamming of na lamming ontstaan weens 'n tekort aan energie wat primêr veroorsaak word deur 'n rantsoen wat te min energie of benutbare energie bevat. Dit kan ook sekondêr by ooie veroorsaak word weens ander siektes of metaboliese steurnisse wat velaagde voerinnames veroorsaak en die ooi dan nie genoegsame energie inneem deur haar voer nie.

Melkboere sien die effek van ketose op diere onmiddellik raak, omrede die koeie se melkproduksie baie swak is en minstens daaglik gemeet word. Ongelukkig by ooie sien ons of 'n dooie ooi of ons speen 'n swak lam en prul dan die ooi en die lam.

As kundige op melkbeesvoeding het ek vergelykings gemaak en besluit om hierdie probleem op te los met soortgelyke strategieë as wat mense by melkbeeste toepas. Melkkoeie in hoogproduserende kuddes produseer deesdae tot 70 liter op piektyd en baie kuddes het die bestuur en voeding van hierdie koeie drasties verander en sien mens ketose net in uitsonderlike gevalle. Met dit in gedagte, het ons ooie soortgelyk begin voer en skielik het

die probleem in baie skaapkuddes net eenvoudig verdwyn wat my met die hipotese gelaat het "dat ooie moontlik domsiekte kry weens sub-kliniese melkkoors of dus 'n kalsiumgebrek" en nie net alleen weens 'n energie-tekort nie. Diere met melkkoors, selfs sub-kliniese melkkoors, se voerinnames daal drasties en heelwat kundiges is dit eens dat domsiekte moontlik in baie gevalle 'n sekondêre siekte tot sub-kliniese melkkoors (kalsium gebrek) is.

By melkbokke veroorsaak domsiekte mortaliteite tot so hoog as 25% in kuddes. Dieselfde strategie is in hierdie kuddes ook toegepas met terugvoering dat "domsiekte" byna verdwyn het in vergelyking met die hoë voorkoms van domsiekte voorheen. Dit tesame met die veranderinge in sekere skaapkuddes het my hipotese rakende domsiekte versterk en sal 'n akademiese

instansie navorsing op kleinvee moet aanpak sodat ons as industrie en boere die siekte beter kan verstaan.

Wat is die moontlike oorsake van hierdie sekondêre domsiekte?

Baie boere voer ooie op groen weidings net voor lamtyd, tydens lamtyd en selfs na die lamtydperk. Ander boere voer weer 'n lamhokkie produk voor en na lamtyd wat lusernhooi bevat. Sekere boere voer ooie ook voor lamtyd met 'n nat kuilvoer rantsoene.

In al hierdie gevalle is daar sekere uitdagings wat probleme by ooie kan skep.

Lusern en groen weidings bevat baie kalium (K) en dit veroorsaak dat ooie se bloed verhoog word met katione wat dan ooie se kalsium (Ca) metabolisme benadeel. Ooie benodig baie Ca tydens die lamtydperk vir spierfunksie, melkproduksie, bieskwaliteit, en vele meer. As ons dus nie ons ooie voor lamtyd "leer" om Ca uit hulle beenstruktuur te onttrek nie, dan gaan hulle beslis 'n tekort daaraan ervaar tydens die lamproses. Hierdie metaboliese verandering neem in die meeste ooie ten minste 14 dae en dus moet 'n boer vroegtydig met 'n voorlamming voedingsstelsel begin, veral by ooie met meerlinge.

Hierdie tekort aan Ca voor of tydens lamtyd kan nie deur die voer aangevul word nie omdat diere se innames drasties daal vanaf drie dae voor lamming tot ongeveer 14 dae na die lamtyd en dus is dit krities dat ooie se Ca metabolisme optimaal is voor hulle lam.

Ca tekorte veroorsaak sekere probleme soos:

- Verlaagde spierfunksie en ooie sukkel dus om lammers uit te kry.
- Verlaagde rumen-spierfunksie en dus verlaagde inname.
- Verswakte speensfinkter (spiertjie wat speen toemaak nadat lam gedrink het) en so kry mens verhoogde mastites/blou-uier gevalle.
- Verlaagde Ca in die bloed gee ook aanleiding tot ooie wat nie kan opstaan of loop nie.

Die gevolg van hierdie Ca tekort is dan verlaagde innames of verhoogde spanning by die ooie en dus verlaagde energie. Die ooie begin dan liggaamvet (kondisie) afbreek wat dan lei tot verswakte lewerfunksie (weens al die vet wat afgebreek word in die liggaam en in die lewer aansamel) en dus verlaagde energie veroorsaak in die ooi. Dit is soos 'n sneeubal wat baie vinnig gebeur met die gevolg dat ooie vrek of baie kondisie verloor en agteruitgaan.

FOTO VAN 'N GESONDE LEWER (LINKS) EN 'N VERVETTE LEWER (MIDDEL EN REGS).

Hierdie vervette lewer funksioneer nie volledig nie stuur dan die sein na die dier se brein met die boodskap "hou op vreet". Die dier kry dan nog minder energie in en so kry ons ooie wat vrek weens domsiekte of dié wat oorleef gee baie min melk en dus swak lammers weens lae melkproduksie.

Te veel Kalium (K^+) is dus soos "gif" vir hierdie ooie voor lamming en die groot hoeveelhede wat in groenvoer, veral raaigras, kikuyu, en in lusern voorkom beland dus in die ooie se rumen. Die vraag is haal mens die tipe ruvoere uit die ooie se rantsoene of nie. BESLIS NIE, maar ons pas die rantsoene aan om wel die hoë K teen te werk. Hierdie tipe ruvoere het ander goeie eienskappe wat mens nie kan miskyk nie, soos byvoorbeeld die smaaklikheid van lusern.

Wat is die invloed van te veel K of hoe werk dit?

Kalium het 'n positiewe lading en as dit teen hoë vlakke in die rumen van 'n dier beland beland poog die dier, in hierdie geval die ooie, om die ewewig in die rumen te herstel. Ca het ook 'n positiewe lading en dus gaan die dier beslis nie Ca uit haar bene onttrek nie, want die dier het 'n mineraal met 'n negatiewe lading (anione) nodig om die ewewig te herstel. Te veel K blokkeer dus die dier se vermoë om Ca uit haar skelet te onttrek en maak dus die sisteem "lui". Om die ooie se Ca metabolisme te verbeter neem minstens 14 dae en dus kan die verhoogde K in die rumen nie in enkele dae reggestel word met 'n rantsoen nie.

Ooie met meerlinge moet dus ten minste 14 dae op die aangepaste rantsoen met anione geplaas word om die Ca metabolisme van die ooie te verbeter.

As die ooie lam en haar behoefte aan Ca verhoog (weens melkproduksie en spiere wat Ca gebruik) is die Ca metabolisme beter ontwikkel met hierdie "anioon" tipe rantsoen en dan sien ons dat ooie meer aangepas is om die Ca tekort uit hulle skelet aan te vul met verbeterde prestasie.

Die ooie se rumen is dus byna soos 'n "battery". As dit te veel katione (positiewe ladings : $+$) bevat benodig die ooie anione (negatiewe ladings) om die sisteem in ewewig te hou. Doen ons dit nie, sien mens meer ooie met 'n tekort aan Ca en dus meer sekondêre gevalle melkkoors en daarna domsiekte met die gevolg ooie wat meer sukkel om te lam of om te oorleef.

Sekere omgewingsverwante oorsake vir domsiekte en melkkoors.

Daar is beslis ook sekere plaasspesifieke oorsake wat bydrae tot die voorkoms van hierdie siekte toestande wat u as boer kan aanpas. 'n Paar voorbeelde hiervan is:

- Ooie wat naby lamtyd is en vir te lang tye in skeerhokke of drukgange staan sonder kos.
- Laat dragtige ooie wat te lank op vragmotors ry en nie vreet of water het nie.
- Skielike koue of weersveranderinge wat maak dat diere se innames verlaag op weidings of selfs op kraal.
- Skielike sneeu of koue kan ook die energiebehoefte verhoog omdat hulle bewe en dus meer energie verbruik vir spierfunksies.
- Skielike rantsoenveranderinge gedurende die laaste paar dae voor lamming kan diere se innames verlaag wat dus minder voedingstowwe aan die ooie beskikbaar stel.

Wat doen kuddes om hierdie voorvalle te beperk?

Ooie op verhoogde K rantsoene, dus groenvoer of lusern, se rantsoen word vanaf 21 dae voor die lamtydperk aangevul met anione met uitstekende resultate. Daar is nou heelwat kuddes wat die voorkoms van "domsiekte" drasties verlaag het en selfs totaal sien verdwyn het,

weens hierdie aanpassings. Hoe meer tweeling en drieling in 'n groep ooie voorkom hoe langer tyd het mens nodig met die rantsoen voor lamming. As ooie dragtig is met enkellinge, dan is dit slegs nodig om ooie vir 14 dae op die "anioniese" rantsoen te voer indien die kudde se ruvoer hoog in K is. Poog om ooie nie langer as 21 dae voor die verwagte lamtydperk op die rantsoen te plaas nie omdat dit 'n koste nadeel het indien diere baie lank op die tipe rantsoene is. Die tipe strategie werk gewoonlik baie goed vir boere in 'n lamhokstelsel wat ooie voor lamtyd begin voer.

In ekstensiewe boerderye waar domsiekte 'n probleem is, stel ek gewoonlik voor mense gee aanvullings wat ook anione bevat, maar dan moet ooie na lamming skuif na 'n kamp waar die anione uit die aanvullings gehaal word.

Dit is 'n fyn kuns om anione in die rantsoen te voer omdat skape baie sensitief is vir onsmaklike grondstowwe en dus moes ons deeglik toets watter tipe anioon kombinasie werk by kleinvee sonder om innames te verlaag. Soos met melkkoeie het ons 'n sekere minerale samestelling in baie kuddes asook ons eie kudde getoets wat beslis werk en sien hierdie kuddes buna geen domsiekte nie.

Dit kan dus reggestel word met voeding in baie gevalle waar die rantsoene tesame met die bestuur daarvan voorheen eintlik die oorsaak van domsiekte was.

Baie kuddes meng hierdie spesifieke anione in hulle lamhokvoer in en voer dit vir die "voorlam ooie" vanaf 14 dae voor lamtyd, waarna die ooie met die lamhokvoer sonder anione gevoer word na lamtyd. Dit is dus in baie gevalle dieselfde rantsoen of pille, maar met die groot verskil dat anione in die voer bygevoeg word **NET VIR DIE OOIE VOOR LAMMING.**

ANIONE moet nie aan lakterende ooie (ooie na lamtyd) gevoer word nie, want dit kan ooie se innames in die melkfase verlaag en so ook die groeiprestasie van die lammers wat by die ooie soog.

Ander aanpassings wat krities is vir dragtige ooie met veral meerlinge, is om kuilvoer of nat rantsoene (>35 % vog) te vermy gedurende die laaste 4 weke

voor lamming. Die rede hiervoor is dat ooie nie genoeg spasie in hulle rumen het as mens kuilvoer gebasseerde rantsoene voer nie. Hierdie kuilvoerrantsoene verlaag dus die innames en sien mens dat ooie kondisie verloor voor die lamtydperk wat verhoogde domsiekte veroorsaak weens 'n energie tekort. Indien boere ooie op groenvoer plaas (wat ook baie nat is) in die laaste vier weke voor lamming, kan dieselfde gebeur as die voedings aanvulling nie korrek is nie. Groenvoer kan met sukses gebruik word, solank mens die korrekte byvoeding gee wat energie tekorte en vele meer sal aanvul tesame met minerale wat die verhoogde K se negatiewe effek sal teenwerk.

Ander voedingsaanpassings in intensiewe eenhede

Sekere kuddes gebruik ook aanvullings vir ooie met twee en drieling, veral in sisteme waar kuddes drie keer in twee jaar lam en ooie meer as twee lammers per jaar produseer. 'n Paar voorbeelde hiervan is :

- Rantsoene met verbeterde energie bronne en verbyvloei proteïene om meer voedingstowwe te voorsien na lamtyd en self voor lamtyd (vermy net lewervervetting in die fase deur strategiese hoeveelhede te voer)
- 'n Hoë energie ooi "Drench" wat op dag een en drie met 'n doseerspuit aan tweeling, drieling en vierling ooie toegedien word (baie produkte bevat Ca en vinnige energie vir die ooie).
- Kuddes voer ook verpilde voere aan ooie in lamhokkies om meer energie en Ca in ooie te kry tydens hierdie lamming fase.

Hierdie is maar net 'n paar gedagtes wat mens kan oorweeg om hierdie siektetoestand te vermy of drasties te verminder in kuddes wat dit algemeen ervaar. Kuddes wat geen domsiekte in ooie ervaar nie kan die strategie ook suksesvol toepas wat in meeste gevalle verhoogde melkproduksie gaan stimuleer en dus swaarder lammers.

GRASSE

ARISTIDA ADSCENSIONIS L

**EENJARIGE STEEKGRAS / LOSSTEEKGRAS
ANNUAL BRISTLE GRASS**

Habitat:

'n Wydverspreide pioniersgras wat, met die uitsondering van diep sandgronde van veral die Kalahari-duineveld, op alle veldtipes in die gebied voorkom.

Beskrywing:

A. adscensionis is 'n eenjarige regopgroeiende polgras met min blare en halms tot 60 cm lank. Die bloeiwyse is 'n aarvormige onderbroke pluim tot 20 cm lank. Angels kom drie-drie voor, soos die geval is met alle *Aristida*-soorte. Die middelste angel is tot 20 mm lank met die ander twee altyd effens korter.

Waarde:

Dit is 'n swak weigras met lae blaarproduksie en word slegs in die jong stadium effens benut. Die kwaliteit van hierdie gras is te laag om diereproduksie te onderhou. Waar dit baie voorkom, kan dit altyd as 'n teken van veldagteruitgang beskou word. Die sade raak verstrengel in die wol van skape en verlaag sodoende die kwaliteit van wol en huide.

Habitat:

This widely distributed pioneer grass occurs on all veld types in the area, except for the sandy soil of especially the Kalahari dune veld.

Description:

It is a tufted erect annual with few leaves and culms up to 60 cm tall. The inflorescence is a spike-like intermittent panicle up to 20 cm long. Awns are borne in threes, which is characteristic of *Aristida*-species. The middle awn is up to 20 mm long, with the other two always slightly shorter.

Value:

As an annual grass of poor grazing quality, it is only slightly utilized in the young stage. Its quality is too low to sustain animal production. When abundant, this grass can always be viewed as an indicator of veld deterioration. The seeds are caught in the wool of sheep, thereby decreasing the quality of wool and hides.

CHLORIS VIRGATA SWARTZ

KLOSSIEGRAS / FEATHER-TOP CHLORIS

Habitat:

Hierdie pionier kom op 'n verskeidenheid van gronde voor, maar meer algemeen op versteurde kleigronde. Dit kan ook volop in oorbeweide veld na goeie reëns voorkom.

Beskrywing:

Klossiegras is gewoonlik 'n eenjarige en soms 'n swak meerjarige gras. Dit is gedeeltelik platgroeiend, met halms wat gewoonlik 15-45 cm lank is. Wortels ontstaan uit die onderste knope. Die plantbasis is dikwels waaivormig. Die bloeiwyse is 'n wit, harige aar wanneer dit uit die tipiese groot, groen bloeiskede tevoorskyn kom. Dit gaan oop om 'n bloeiwyse van wit, lang, vingervormige trosse van 6-12 cm te vorm. Die hele plant is tipies geel of strooikleurig wanneer droog of deur ryp beskadig. Blare is betreklik breed (4-6 mm) en die ligula is 'n kort, papieragtige membraan.

Waarde:

C. virgata is smaaklik en word reg deur die jaar deur vee en wild geselekteer. Die weidingswaarde is egter laag as gevolg van 'n lae blaarproduksie. Hierdie waardevolle

pionier vestig gewoonlik eerste op kaal gronde en kan gebruik word om kaal kolle in veld te rehabiliteer.

Habitat:

This pioneer is found on a variety of soils, but more abundant on disturbed clay soils. Feather-top Chloris can be abundant after rains in overgrazed veld.

Description:

C. virgata is usually an annual, but sometimes weak perennial grass. It is tufted and partly prostrate, with culms generally 15-45 cm tall and rooting from the lower nodes. The base of the plant is often fan shaped. The inflorescence resembles a white, hairy spike when emerging from a typical large green spathe, but opens into an inflorescence of 6-12 cm white long-awned digitate racemes. The whole plant is typically yellow or straw-coloured when dry or damaged by frost. The leaves are relatively wide (4-6 mm) with the ligule a short papery membrane.

Value:

This palatable grass is preferred by grazers through the year. Its grazing value is however low due to low production. It is a valuable pioneer, often the first grass to establish on bare ground and can also be used to rehabilitate bare patches.

Habitat:

Hierdie gras kom tipies voor in die Kalkveld van die Vaalbosveld van die Ghaapse Plato, asook op vlak klipperige grond in die dolomietveld, kalkveld en klipperige rante van die Oostelike Gras- en Struikveld, selfs in die Rooiranteveld van die Asbes- en Kurumanberge.

Beskrywing:

Gouebaardgras is 'n meerjarige polgras, dikwels blou-groen van kleur met kort wortelstokke. Die halms is 60-90 cm lank en bloeiwyse 'n pluim van 10-20 cm lank. Geel haartjies bedek die basisse van aartjies en die angels is lank (25 mm) en strooikleurig. Blaarskedes is plat en gevou. Die ou blare is gekrul, grys of geel van kleur met stomp en bootvormige blaarpunte. Die polbasis is gestreep, glad en glansend van tekstuur.

Waarde:

Dit is 'n baie smaaklike klimaksgras met relatiewe hoë blaarproduksie en een van die beste weigrasse in die streek. Dikwels word gouebaardgras so straf benut dat die bloeiwyses nie kans kry om te ontwikkel nie en dit verdwyn dus baie vinnig met oorbeweiding.

CHRYSOPOGON SERRULATUS TRIN.

GOUEBAARDGRAS GOLDEN BEARD GRASS

Habitat:

Golden beard grass typically occurs in the Lime veld of the Vaalbos veld of the Ghaap Plateau, also in shallow rocky soils in the dolomite-, lime veld and stony hills of the Eastern Grass and Bush veld and even occurs in the veld of the Rooirante of the Asbestos and Kuruman hills.

Description:

C. serrulatus is a tufted perennial, often blue-green in colour, with short rhizomes, 60-90 cm tall culms and inflorescences a panicle of 10-29 cm long. The spikelet bases are covered with yellow hairs and the straw-coloured awns are 25 mm long. The leaf sheaths are folded flat with old leaves curled and grey or yellow. Leaf points are blunt and boat-shaped and tuft bases are striped and smooth with a glossy texture.

Value:

This highly palatable climax grass has a relatively high leaf production. It is one of the best grazing grasses in the region and is often grazed to such an extent that the inflorescences seldom get the chance to develop. Therefore, golden beard grass is one of the first plants to disappear with overgrazing.

DORINGLOSE TURKSVYE

'N GOED VERSORGDE BOORD JONG DORINGLOSE TURKSVYE (OPUNTIA FICUS-INDICA)
WAT VIR DIE PRODUKSIE VAN GOEIE GEHALTE VRUGTE EN TURKSVYKLADODES (BLAAIE) AS
VEEVOER GEVESTIG IS.

[FOTO: DR. HERMAN FOUCHÉ - LNR, BLOEMFONTEIN]

Figuur 1. Turksvye met lang dorings (*Opuntia ficus-indica* en *Opuntia engelmannii*) wat erg verdig het en groot dele van die natuurlike weiding in veral die Ooskaap ingeneem het [foto: HO de Waal, UV, Bloemfontein]

Figuur 2. 'n Verwaarloosde boord doringlose turksvye (*Opuntia robusta*) wat gedurende die vorige eeu as 'n voerbank vir vee in die Karoo gevestig is [foto: HO de Waal, UV, Bloemfontein]

Figuur 4. Vars doringlose turksvykladodes (*Opuntia ficus-indica*) word tydens die knellende droogte aan beeste gevoer (28 Desember 2015 – Oppermansgronde) [foto: Mnr. Phillip Barnes]

Figuur 5. Grof gekerfde doringlose turksvykladodes (*Opuntia ficus-indica*) word op 'n stelliasie wat met skadunet bedek is in die son gedroog [foto: Mnr. Johan Potgieter & Terence Unterperntinger, Limpopo]

Figuur 6. Gebalanseerde diëte vir skape met verskillende peile van son-gedroogde, grof gemaalde doringlose turksvykladodes (*Opuntia ficus-indica*) [foto: HO de Waal, UV, Bloemfontein]

Figuur 7. Verpulpte doringlose turksvyvrugte (*Opuntia ficus-indica*) word gemeng met grof gemaalde mieliereste om "kuilmoes" te lewer – 'n produk wat, soortgelyk aan kuilvoer, gepreserveer word deur middel van fermentasie van suikers in die vrugtepulp na veral melksuur wat 'n skerp daling in pH veroorsaak [foto: HO de Waal, UV, Bloemfontein]

WIESE BESIGHEIDSTRUST

TEVREDE KOPERS ONS WAARBORG
SATISFIED BUYERS OUR GUARANTEE

WIESE BUSINESS TRUST

SURVIVOR

KASTEEL

White Dorpers & Dorpers

Dries Wiese: 082 809 2949 | drieswiese@mweb.co.za

PRODUCTION SALE: 28 SEPTEMBER 2017

PO. BOX 58 | LOXTON | 6985

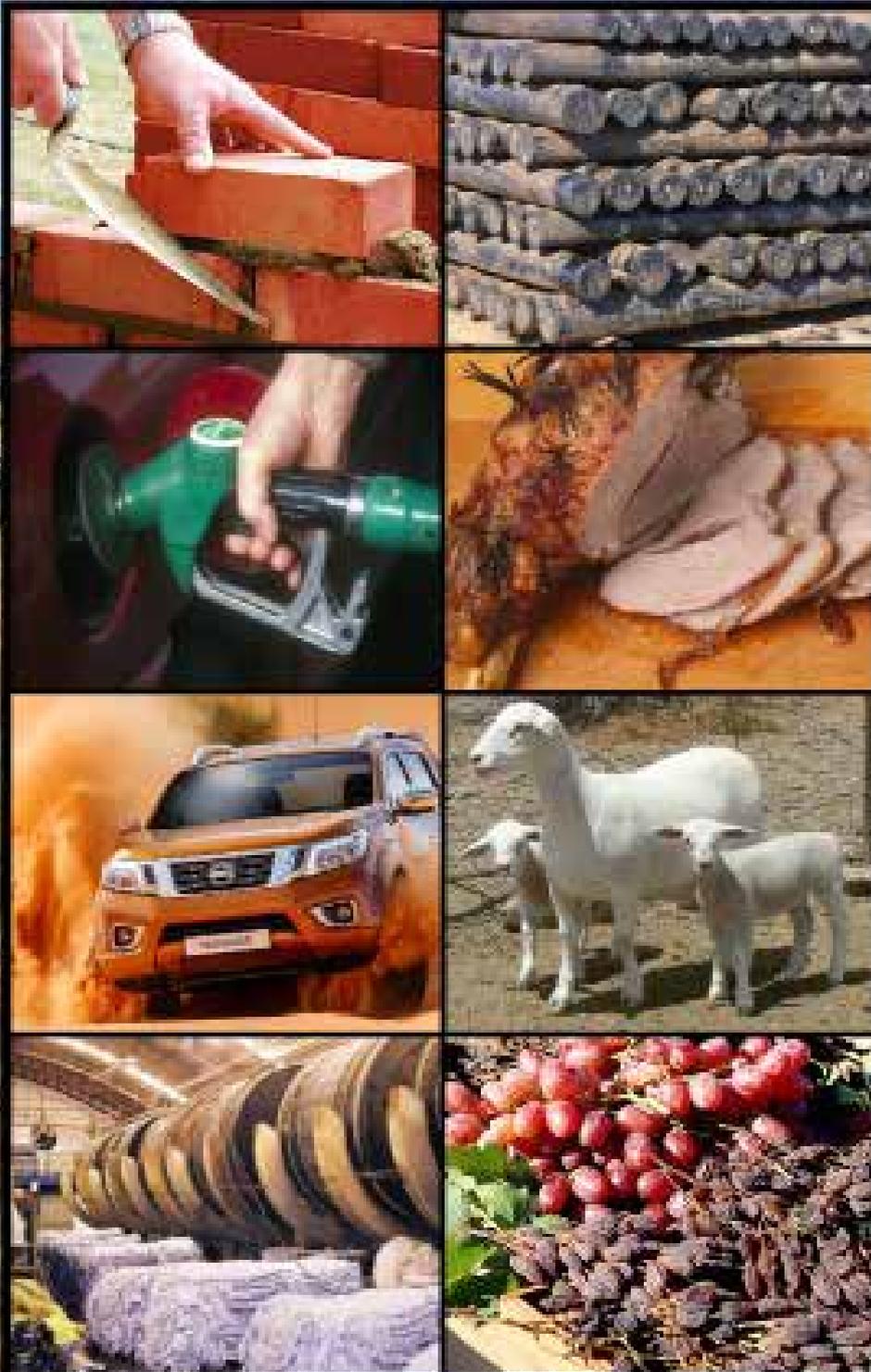

www.wiesebusinesstrust.co.za

KLK Landbou Bank

*Jou vennoot
in Landbou.*

Bus 86, Upington, 8900 Tel 054 337 6200 Faks 054 332 4580 www.klk.co.za admin@klk.co.za

Handel · Brandstof · Vleis · Versekering · Motors · Boumateriaal · Lewende Hawe

DIE VOORDELE VAN 'N VASTE PAARSEISOEN

DR DAVE MIDGLEY

Die regte ding op die regte tyd op die regte manier. Dit is DR. DAVE MIDGLEY, 'n privaatveearts en konsultant van Dave Midgley Consultancy in Centurion, Suid-Afrika, se slagspreuk wanneer dit kom by optimale diereproduksie. Dr. Midgley streef dus daarna om produsente te help om meer geld uit hul boerderye te maak deur te fokus op produksie- en reproduksie-eienskappe wat winsgewendheid positief beïnvloed. Hy verkies die roete van voorkomende dieregesondheid waar produsente probeer om hul diere gesond te hou eerder as om siektes te dokter. Dr. Midgley het al tientalle lesings in Suid-Afrika en internasionaal oor die onderwerp aangebied. Hy het onlangs weer 'n uitnodiging ontvang om produsente in die Middel Ooste oor parasiete te gaan toespreek. Lees hiernaas oor sy praatjie op 19 Maart by die 50ste bestaansjaarvieringe van die Samehaling Dorperstoet van Peter en Helena van Schalkwyk op Aroab waar hy as genooide spreker opgetree het.

“Fokus op voorkomende dieregesondheidspraktyke deur die regte ding op die regte manier op die regte tyd te doen. Dít is die goue reël vir optimale veeproduksie. Dit is egter slegs moontlik indien die boer ‘n vaste ‘n vaste paar- en lamtyd implementeer sodat die regte tyd vir die regte praktyk bepaal kan word,” sê dr. Dave Midgley, ‘n internasionale dieregesondheidskonsultant en volttydse uithourit-veearts van Suid-Afrika.

Hy het na Namibië en Suid-Afrika se gemiddelde speenpersentasie van 72% verwys en gesê dat dit in vandag se tye nie meer goed genoeg is nie. Volgens hom kan hierdie persentasie net verbeter word indien produsente vaste paartye implementeer aangesien dit hulle in staat stel om die regte voorkomende dieregesondheidspraktyk op die regte tyd te implementeer.

Dr. Midgley het nie doekies omgedraai oor sy siening van tropboerdery nie. “Ek sal jok as ek nie erken dat ek verbaas was toe Pieter my gevra het om julle vandat oor hierdie onderwerp te kom toespreek nie. Ek sukkel soms om te aanvaar dat daar vandag nog boere is wat hul ramme heeltyd by die ooie los. Wat is die redes hiervoor? Onkunde? ‘n Weerstand teen verandering omdat ons pa’s en oupas dit so gedoen het, of dalk die feit dat dit steeds relatief goed gaan met boere ten spyte van hul diere se swak prestasie? Hoe dit ook al sy, julle gaan meer lammers kry deur die ramme tussen die ooie uit te haal.”

Hierdie konsep is veral maklik om te begryp wanneer produsente die fisiologiese funksies in sy vee se liggame verstaan, het dr. Midgley gesê. “Al hoe ons meer lammers kan kry is deur ons konsepsiesyfers te verhoog. Dit is slegs moontlik indien die produsent beheerde teling toepas sodat sy ooie kans het om hul baarmoeders vir ‘n embryo voor te berei. Dit sluit onder meer in om ‘n ooi twee siklusse kans te gee om hul baarmoeders van enige infeksies ná lam skoon te maak voor die lam haar weer dek.”

Die tweede opsie is om die getal lammers per lamgeleentheid te probeer verhoog deur vir meerlinge te selekteer. “Ek beskou dit egter as ‘n onlogiese aksie, veral onder ekstensiewe boerderyomstandighede. Die meeste ooie sukkel reeds om sonder byvoeding ‘n enkeling groot te maak, so hoekom sal die boer haar lading doelbewus swaarder wil maak? Ek sou eerder voorstel om ramme te selekteer wat se moeders dit reggekry het om jaar ná jaar elke agt maande ‘n lam te produseer. Die ooi moet, nes ‘n vleisbeeskoei, drie maande nadat sy gelam het weer beset raak. Sodoende sal sy drie lammers oor twee jaar produseer wat ‘n lampersentasie van 150%, oftewel een ‘n half lam per ooi per jaar, verteenwoordig,” het hy gesê.

Haastig is nie altyd vinniger nie

‘n Ooilam se voortplantingsiklus tree op ongeveer 5 maande ouderdom in werking indien sy ongeveer 50% van haar volwasse massa bereik het. Sou ‘n volwasse ooi in ekstensiewe gebiede sowat 50 kg weeg, beteken dit dat jong ooitjies op sowat 25 kg begin geslagsryp word. Wat die ideale paarmassa betref, kan ‘n riglyn van 70% van die ooi se volwasse massa gebruik word, d.w.s. 35 kg. In goeie jare bereik jong ooie hierdie gewig normaalweg tussen ses en elf maande ouderdom. “Maak dit dan sin om die ramme heeltyd tussen jou ooie te los en hierdie jong ooitjies so vroeg te laat verkrag?” het dr. Midgley gevra?

Te vroeë paring kan veroorsaak dat die ooitjie tydens geboorteskenking vrek, of net ná geboorte van die lam af weg hardloop omdat sy nog nie weet wat om daarmee te doen nie. Dit kan klein en swak lammers wat by geboorte vrek tot gevolg hê. Sou die proses wel vlot verloop, is die vraag: hoe gou raak die ooi weer beset?

“Net soos by beeste is dit nie ‘n kuns om ‘n jong ooi vroeg te laat lam nie. Die probleem kom egter by die herkonsepsie van sulke ooitjies in. Hul syfers is gewoonlik die swakste in die groep aangesien hulle na hul lammers moet omsien terwyl hulle self nog groei. Wanneer haar brandstof dan min raak slaan weens eie oorlewing oor en verloor die boer ‘n lam.”

Die ritme van die natuur

Die bakteriologiese herstel van ‘n ooi se baarmoeder (om van kieme ontslae te raak wat die baarmoeder moontlik tydens lamtyd binnegedring het) neem ongeveer 35 dae. Die fisiologiese herstel waartydens die binnewand van die baarmoeder weer vorm, neem ongeveer ses weke (42 dae).

‘n Ooi maak haarself skoon deur op hitte te kom. In die proses trek die baarmoeder saam en word oortollige vloeistof uitgedruk word buitentoe. Vir ‘n ram wat sy kans afwag beteken dit net een ding – ‘n dekgeleetheid. “Die ooi het reeds begin ovuleer en bevrugting kan plaasvind, maar die baarmoeder is nog nie skoon en vir die embryo voorberei nie. ‘n Embryo sal in die stadium aan die baarmoeder kan vasheg en begin ontwikkel, maar die kans is goed dat daar nie genoeg vog en voedingstowwe beskikbaar gaan nie. Dit sal afsterwing van die embryo of die ontwikkeling van ‘n swak lam tot gevolg hê,” het dr. Midgley verduidelik.

Dit beteken dat die jong ooi wel “vat”, maar net om die lammetjie later moontlik te verloor wat haar tussenlamperiode verleng. Intussen kon die ram wat die “vuil ooi” gedek het moontlik kieme opdoen wat hy nou na ander ooie versprei. “Die boer se goeie bedoeling het

uiteindelik meer kwaad as goed gedoen en hy ly al die pad skade.”

Rekords van plase in die Karoo in Suid-Afrika wat vaste teelseisoene implementeer wys daarop dat ‘n ooi wat op 11 maande vir die eerste keer ram kry sodat sy op 16 maande vir die eerste keer lam, daarna in staat is om aan te hou om elke agt maande te lam. “Dit beteken dat ‘n ooi in ‘n leeftyd van ses jaar (voordat haar tande verweer is) op 16-, 36-, 32-, 40-, 48-, 56- en 65 maande (5 jaar en 4 maande) kan lam. Die ideale ooi kan dus sewe lammers oor ses jaar produseer.”

Die rede hoekom ‘n ram nie vir langer as ses weke op ‘n slag by die ooie behoort te wees nie is omdat ‘n ooi twee siklusse ná lamtyd nodig het om haarself skoon te maak.

Die beste tyd om ramme vir geslagsiektes te laat toets is net voor paartyd – iets wat nie moontlik is indien vaste paarseisoene nie gehandhaaf word nie, sê dr. Midgley. “Hoe weet die boer wanneer om sy ramme te toets of wanneer om die nodige inentings en ontworming te administreer as hy sy ramme heeltyd tussen die ooie laat loop?” het hy die gehoor gevra.

“Hierdie boere raak dan benoud wanneer dinge suidwaarts draai en in plaas van om die oorsaak te soek en reg te stel, begin hulle met allerhande truiks soos om basterramme by te sit in die hoop om sterker lammers te teel. Wees versigtig hiermee. Ek beveel oordeelkundige kruisteling aan, ja, maar eers wanneer jy meer as 120% begin speen, anders gaan jy nie genetiese vordering kan maak deur die streng seleksie van jou teelmateriaal (vervangingsooie) nie,” het hy gewaarsku.

Streef na presisieboerdery

Dr. Midgley het verwys na die alombekende gonswoord, presisieboerdery. Presisieboerdery behels volgens hom nie om alles presies te doen nie, maar wel om daarna te streef om dit wat die boer wel doen beter of meer presies te doen. “Dit behels die regte praktyk op die regte tyd op die regte manier,” het hy weer beklemtoon.

Een van die voorkomende dieregesondheidsmaatreëls is om ooie ongeveer vier tot ses weke voor lamtyd in te ent sodat hulle die beste moontlike biesmelk vir hul lammertjies kan produseer – iets wat weer eens onmoontlik is as die boer nie vaste paartye het nie. Dieselfde geld vir inentings teen slenkalkoors en bloutong. Hierdie is lewendige entstowwe wat misvormde en dooie lammers tot gevolg kan hê indien dit nie streng volgens voorskrif toegedien word nie. “Die boer het dus twee opsies, naamlik om dit nie te gee nie en dan die jakkalse vir sy hoë vrektes blameer, of om die entstof toe te dien (moontlik op die verkeerde tyd) en

dan die vervaardiger te blameer omdat die entstof nie werk nie.”

Net so ook is daar ‘n “beste tyd” om diere te ontworm. Ooie skei net voor lamtyd meer parasiteiers af omdat die wyfie parasiete dan meer eiers lê (sogenaamde voorlamweerstandverswakking). Verkeerde toediening van wurmmiddels bevorder die ontwikkeling van weerstand deur die parasiete teen die aktiewe bestanddele in die doseermiddel. “Dit is weer eens iets wat onbestuurbaar is indien die boer nie weet wanneer sy ooie gaan lam nie. Indien jy nie die regte goed op die regte tyd doen nie, moet jy maar jou skade as gevolg van erosiesiektes aanvaar en weet dat jou verliese groter gaan wees as jou buurman wat dit reg doen. Sonde vaste paartye is dit haas onmoontlik om presisieboerdery of enige vorm daarvan toe te pas.”

Waar om te begin?

Dr. Midgley se eerste aanbeveling is om ‘n goeie rekordstelsel in plek te kry sodat jy weet hoeveel skape jy het, hoeveel ooie jy en hoeveel lammers jy elke jaar aankry en verkoop. “Die tweede belangrikste aspek is om ‘n skaal aan te skaf. Dit is onontbeerlik indien jy jou bestuurprogram wil monitor. Weeg al jou skape (beginvoorraad) en dan weer ‘n jaar later (eindvoorraad). Weeg ook al jou verkope sodat jy kan bepaal wat jou vleisproduksie per ha of per mm reënval per jaar is.”

Die volgende stap is om jou ramme vir kort tydperke uit te haal of, indien dit nie moontlik is nie, ‘n om ‘n bestuurprogram te implementeer wat die ooie elke vier maande “prikkel” om op hitte te kom en te vat. Onthou, in die natuur is dit die vroulike dier wat bepaal of paring mag en gaan plaasvind. Indien die ooi nie op hitte is nie, kan die ram niks vermag nie.

“Een van die stelsels wat goeie resultate oplewer is om te begin deur die ramme elke vier maande vir ‘n maand en ‘n half in te sit en uit te haal. Op die manier begin jy met die sogenaamde eentrop-halfpaarstelsel waarmee jy steeds heel jaar lammers kry, maar ten minste volgens vaste paartye. Dit maak dit vir jou moontlik om jou bestuurpraktyke strategies te beplan en te implementeer. Die ramme moet dan uitgehaal word voordat die meeste ooie lam. Die geheim lê daarin om die regte paartye te kies en te verseker dat dit presies vier maande uit mekaar is, byvoorbeeld Februarie, Junie en Oktober,” het hy verduidelik.

Nog ‘n stelsel wat goed werk is om die ramme elke ander maand in te sit en uit te haal. Dit help om die eentrop-kwartpaarstelsel te implementeer. Hierdie stelsel is meer ingewikkeld wat bestuur betref, maar indien dit byval kan daar byvoorbeeld deur middel van

dragtigheidskanderings meer struktuur aan 'n boerdery gegee word. "Dit is dus nie nodig om die hele proses van beheerde teling of paarseisoene onnodig ingewikkeld te maak nie. Al wat jy moet doen is om te begin om jou ramme op 'n spesifieke tyd by die ooie in te sit en dan weer op 'n spesifieke tyd uit te haal en kort voor lank het jy 'n wetenskaplike paringstelsel geïmplementeer."

Een van die grootste voordele van beheerde teling wat maklik deur produsente misgekyk word is die feit dat die ramme 'n ruskans kry om hul batterye te herlaai. Dit help hulle om kondisie op te bou sodat hulle weer vars en uitgerus is wanneer hulle weer moet gaan werk.

Sorg ook dat daar nie ramme by die ooie is tydens lamtyd nie. Dit is wanneer siektes die meeste versprei en onsuksesvolle dragtigheid die meeste voorkom. "Laat toets jou ramme vir geslagsgekiktheid. Hierdie toetse

moet 'n saadondersoek insluit. Haal die onproduktiewe diere so gou moontlik uit, want dit is hulle wat jou winste vreet. Haal ook jou jonger diere en versorg hulle ekstra goed – hulle is immers jou toekomst. Laastens, maar nie die minste, sal jy 'n bestuurstelsel in plek moet sit wat vir jou sin maak en jou meer geld in die sak bring," het dr. Midgley gesê.

Hy het bygevoeg dat produsente nie moet huiwer om by hom of ander spesialiste in die bedryf vir hulp aan te klof nie. "Raadpleeg konsultante sodat jy nie onnodige skoolgeld hoef te betaal nie. Onthou, die beste tyd om 'n verandering te maak is nou. Ek wens julle sterkte en voorspoed vir die toekomst. Laat die lammers val."

DorperStoet

Piet Potgieter 082 335 1544 • jcstoet@vodamail.co.za • Poortjie, Heilbron, Free State

SALE 2016

WILLOWMORE

HIGHEST PRICE RAM AT WILLOWMORE SOLD BY DR RAY VD BERG

The annual Quattro Boergoat and E.P. Dorper club sale was held at the Willowmore Showgrounds on Wednesday 12th October 2016.

It was an absolutely outstanding sale considering the drought and economic climate at the moment.

81 buyers registered from as far afield as Limpopo for the auction run by Hobson & Co with Paul Mills on the podium.

48 Boergoat rams were offered and sold by the Quattro group consisting of members Kobus Lotter, Sakkie Nell, Johnny Henderson and Vaatjie Nell.

The rams sold for an average price of R8802 each which is a record for the sale. Lot 25, a magnificent 6T stud ram belonging to Kobus Lotter was sold to Mooredale Farms from Fullarton for a sale record price of R47000. There were rams to suit everybody's pockets in the range from R4000 to R15000.

The 55 Boergoat ewes which were sold by clients of the Quattro group also sold well and averaged R2030 each. Grootfontein Agricultural College offered a high class string of 12 ewes

which averaged R2358 with a top price of R2600.

After an atrocious national sale in Beaufort West a few weeks previously the Dorper breeders were very apprehensive about the prospects of their sale.

Fortunately demand was good on an above average offering and prices realized confounded even the most pessimistic sellers.

The 46 Dorper rams were all sold at an average of R7465 each which is an outstanding price considering the top price was R15000. Ray vd Berg achieved this price for lot 6 (see picture) and Mickey Phillips had the highest average price for his string of five rams of R12200 each.

The white Dorper rams did not sell as well where the quality was not quite as good.

The 23 rams which were sold averaged R5595 with Ashley Phillips selling the only type 5 ram for R10000 to Skinner Farming from Wolwefontein. The same seller also had the highest average for his rams of R8000 each.

The facilities at the Willowmore showgrounds are magnificent and certainly lend themselves favourably to hold prestige auctions like this one there.

Paul Hobson of the auctioneers Hobson & Co said he was delighted by the outcome of the sale and complimented the sellers on the quality of the stock offered and also would like to thank the buyers for having the confidence to buy on this sale under trying circumstances. He added that the number of buyers registered proved that this sale is held in high regard by farmers serious about buying quality stock.

STUD NR. 1

NEL DORPERS

STRYDPOORT

www.neldorpers.com

SEMEN & EMBRYO'S
AVAILABLE

Izak Nel +27 (0)51 634 1083 | +27(0)82 559 7765 | Strydpoort

Visitors welcome! ALIWAL-NORTH, SOUTH AFRICA

West Front

DORPER STUD

Fokus van der Merwe

West Front • Britstown • Northern Cape • 082 890 0351 • admin@westfront.co.za

Dorper sheep bred for all the right reasons

West Front

TULI STOET

Tikus van der Merwe

Posbus 56 • West Front • Britstown • Noord-Kaap • 082 890 0351 • E-pos: admin@westfront.co.za

Algehele Uitverkoop 22 Junie 2017 te West Front Britstown

VEILING ELKANA

2016

Tydens die Produksieveiling van Rounie Visagie te Beaufort-Wes is 50 Dorper ramme aangebied en 44 is verkoop teen 'n gemiddelde prys van R 4 573.00. Die hoogste prys behaal was R 14 000.00. Die veiling is deur BKB Wes-Kaap aangebied. Die koper van die duurste ram was R.A. Koster, Montana, Beaufort-Wes.

Op die foto van links na regs is:

Afslaer: Appie Maritz, BKB, Paarl | Verkoper: Rounie Visagie | Hanteerder: Aubrey Roman, Beaufort-Wes | BKB Beamte: Corne Nel, Beaufort-Wes

NASIONALE VEILING BEAUFORT WES

2016

Tydens die Nasionale Dorperveiling te Beaufort-Wes (aangebied deur BKB Weskaap) op 18 Augustus 2016 is 90 Dorpers aangebied. Hoogste prys Dorper ram (tipe 5) het R26 000 behaal met 'n gemiddelde prys van R18 875.00. Hoogste prys Dorper ram (stoet) het R15 000 behaal met 'n gemiddelde prys van R8 839.00.

Foto van links van regs:

Stoetvee-Afslaer: Ters Marais, Malmesbury | Koper: Izak Nel, Strydpoort, Aliwal-Noord
(Mede-koper: Hendri van Wyk) | Verkoper : Ashley Philips, Heathfield, Tarkastad.
Voor: Hanteerder: Zola Elias, Tarkastad

VISIT TO THE USA BY TWO OF OUR "SENIOR" INSPECTORS

Letter from Mr Freddy Rossouw
(Board member of the American Dorper Sheep Breeders' Society)

ERNEST CONNAN TEACHING THE
JUNIOR COURSE

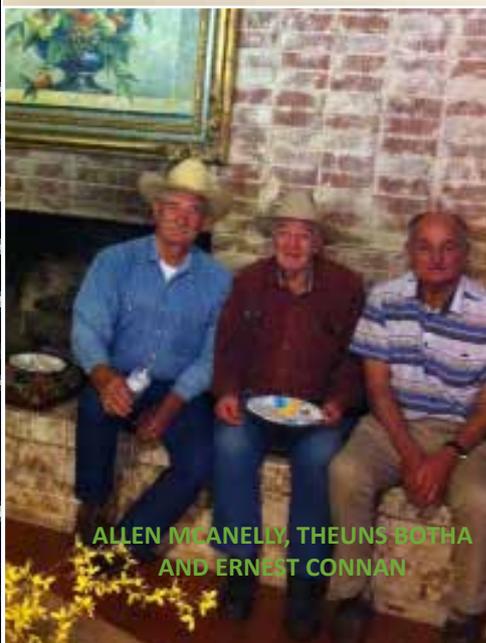
Hi Attie

I would like to thank the South African Dorper Association for allowing Theuns Botha and Ernest Connan to come to the USA after receiving an invitation from the American Dorper sheep breeders society. These two gentlemen were asked to be instructors for our junior and senior breeder's courses as well as our judge's course and to judge our show in Duncan Oklahoma.

As a board member of the American Dorper sheep breeders society I have received a tremendous amount of positive feedback from breeder's that attended the courses as well as breeders that had sheep in our show. The amount of knowledge we gained during the courses and during the farm inspection they conducted was very valuable. We hope to be able to do this again in the future as this kind of experience helps breeder's here in the USA to increase their knowledge and also to help keep the Dorper breed true to the quality and standards as a meat production animal.

Many thanks

Freddy Rossouw.

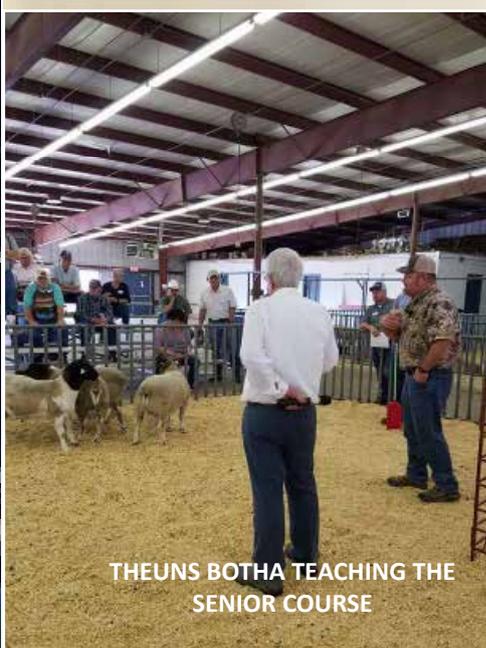
ALLEN MCANELLY, THEUNS BOTHA AND ERNEST CONNAN

THEUNS BOTHA, PAULA LAUBSCHER, MRS BETSCHART AND MIKE BETSCHART

ERNEST CONNAN AND RON WALDRON

THEUNS BOTHA TEACHING THE SENIOR COURSE

TRAVIS TURLEY, ERNEST CONNAN, FREDDY ROSSOUW, WARREN CUDE AND THEUNS BOTHA

FREDDY ROSSOUW AND ERNEST CONNAN

Kruipveekos

Like us on

"Vroeë bemerking - groter wins"

Reg. No. V1705 (Act/Voet DC/1997)

Die voorsiening van kralpvoer aan sogende lammers is ononderhandelbaar omdat dit 'n bestuurshulpmiddel is wat gebruik kan word om skaapboerdery meer winsgewend te maak.

Lammers wat kralpvoeding ontvang:

- » kan tot 20% swaarder weeg met speen
- » kan baie vroeër direk van die ma af bemark word
- » het 'n baie hoë uitslagpersentasie
- » beoet spierselvermeerding tot op 3 maande en spiergroei tot op 9 maande optimaal

Voordele vir oolie gehoe in:

- » verhoogde herbesetting en lampersentasie omdat oolie minder massa verloor

Tinstr. 15
Upington 8800
Tel: 054 331 1351
www.veekos.co.za

Charlie Hodgson
071 671 7043

Frederick vd Walt
082 482 7900

Veekos

Jou Kwaliteit Oplossing

LAMKARKOMPETISIE ENKELWENNERS 2015 / 2016

Plasing	Deelnemer	Adres	Kontak Nommer	Skou Naam	Skou Datum	Ras	Punt
1	Van Rensburg Boerdery	Bus 5; Vosburg; 8780	071 103 4765	Vosburg Skou	01-Apr-16	Dorper	99.89
2	B Krispen	Bus 1; Delareyville; 2770	082 523 8393	SWG Slaglam	06-Oct-15	Ilde France	99.36
3	E Hugo	Bus 220; Carnarvon; 8925	082 633 8020	Carnarvon Skou	04-Mar-16	Dorper	99.29
4	C Reitz	Bus 14; Williston; 8920	082 334 3703	Royal Show	31-May-16	Dorper	99.24
5	Van Rensburg Boerdery	Bus 5; Vosburg; 8780	071 103 4765	Vosburg Skou	01-Apr-16	Dorper	99.18
6	RJ Cloete	Bus 190; Mier; 8811	073 800 0039	Mier Kommersiële Slaglam	19-May-16	Dorper	98.93
7	JF Daniel	Bus 206; Postmasburg; 8420	082 552 2933	Postmasburg Slaglam	06-May-16	Dorper	98.77
8	Werda Abattoir	Bus 22; Vosburg; 8780	082 805 0601	Werda Abattoir Slaglam	30-Oct-15	Dorper	98.64
9	JL Bouwer	Bus 1098; Delareyville; 2770	083 381 6136	Stella Beesfees	22-Oct-15	Dorper	98.59
10	W Bouwer	Bus 1098; Delareyville; 2770	083 381 6138	SWG Slaglam	06-Oct-15	Dorper	98.58
11	JL Bouwer	Bus 1098; Delareyville; 2770	083 381 6136	Stella Beesfees	22-Oct-15	Dorper	98.43
12	DJ Marais	Bus 13; Tosca; 8418	082 333 0915	Molopo Rivier	22-Oct-15	Dorper	98.36
13	C Reitz	Bus 14; Williston; 8920	082 334 3703	Royal Show	31-May-16	Dorper	98.29
14	GJ Lotter	Bus 13; Hofmeyr; 5930	071 678 7431	Royal Show	31-May-16	Dorper	98.23
15	BB Burger	Bus 8; Boshoff; 8340	083 272 0870	Hopetown Slaglam	19-Feb-16	Dorper	98.17
16	DJ Marais	Bus 13; Tosca; 8418	082 333 0915	Molopo Rivier	22-Oct-15	Dorper	98.02
17	W Bouwer	Bus 1098; Delareyville; 2770	083 381 6138	SWG Slaglam	06-Oct-15	Dorper	97.97
18	GJ Hoon	Nerdrietfontein; Williston; 8920	082 334 3703	Agri Williston Slaglam	26-Feb-16	Dorper	97.61
19	A Malherbe	Graslaagte; Hertzogville; 9482	082 807 9216	Boshof Rooivleis Expo	22-Aug-15	SAVM	97.21
20	C Saunderson	Bus 82; Kenhardt; 8900	082 414 6146	RPO Bloemskou Slaglam	05-May-16	Dorper	95.75
21	ML Phillips	Bus 95; Heathfield; 5370	082 498 2884	RPO Bloemskou Slaglam	05-May-16	Dorper	94.57
22	A van Niekerk	Bus 876; Upington; 8800	082 374 7973	RPO Bloemskou Slaglam	05-May-16	Dorper	94.48
23	Pieter & Willie Craig	Bus 707; Vryheid; 3100	083 454 1437	Vryheid Skou	19-Sep-15	SAVM	93.97
24	Lafra Uys	Bus 1482; Vryheid; 3100	082 871 3982	Vryheid Skou	19-Sep-15	SAVM	93.94
25	M Heyns	Faure Str 33; Swellendam; 6740	082 864 8165	Swellendam Slaglam	03-Mar-16	Dorper	93.69

Genetika is ons passie
Genetics is our passion

Snr Kampioen Ram - World Kampioenskappe 2016

Jnr & Groot Kampioen Ram - World Kampioenskappe 2016

Magalies
Witdorperstoet/stud Hardus Korb

Rooikoppies, Griekwastad Noord Kaap provinsie • Hardus 082 770 1445 • Epos: jgkorb@lantic.net
Rooikoppies Griquatown Northern Cape • Hardus 082 770 1445 • Email: jgkorb@lantic.net

The Dorper Breed

Dorpers here Dorpers there Dorpers everywhere

No matter whether cold or hot

Dorpers will adapt to the spot.

A true South African sheep was bred

Survive on the veld without being fed.

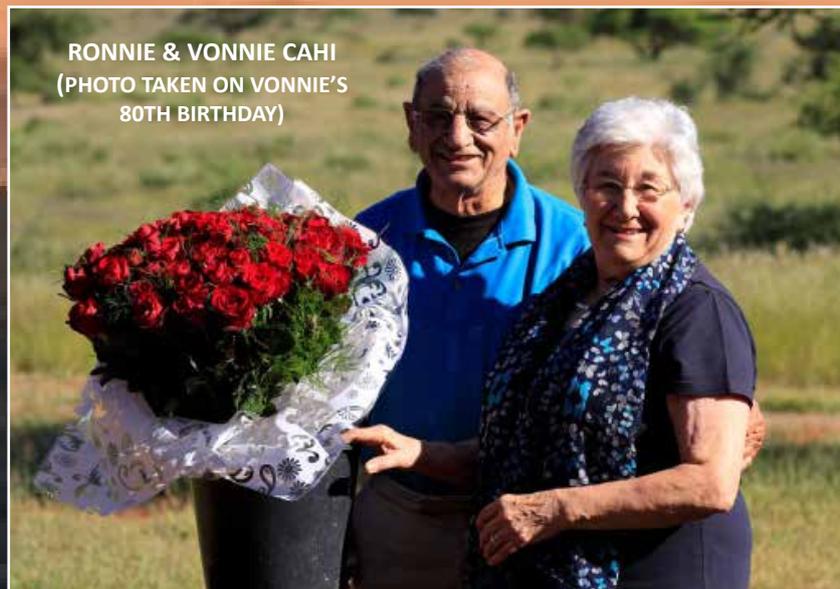
Conformation, fertility, growth are all there

Figures supply proof to be fair.

However Most important is the TYPE

Of that you must never lose sight.

Ronnie CahI (author)

RONNIE & VONNIE CAHI
(PHOTO TAKEN ON VONNIE'S
80TH BIRTHDAY)